

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra praktické teologie

Bakalářská práce

PROBLEMATIKA VOLNÉHO ČASU DĚTÍ A MLÁDEŽE V SOCIÁLNĚ VYLOUČENÝCH ROMSKÝCH LOKALITÁCH

Vedoucí práce: Mgr. David Urban, Ph.D.

Autor práce: Pavel Chaloupka

Studijní obor: Vychovatelství - Pedagogika volného času, kombinovaná forma

Ročník: 4

2013

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracoval samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č.111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě (v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Teologickou fakultou) elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce.

Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č.111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

Datum: 20. března 2013

.....
Chaloupka Pavel

Děkuji vedoucímu práce Mgr. Davidu Urbanovi, Ph. D. za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

OBSAH

ÚVOD	6
1 TEORETICKÁ ČÁST	8
1.1 VOLNÝ ČAS	8
1.1.1 Pedagogika volného času	10
1.1.2 Metody pedagogiky volného času	11
1.1.2.1 Komunikativní animace	12
1.1.2.2 Participativní plánování	12
1.1.2.3 Informativní porada	12
1.1.2.4 Streetwork	13
1.2 SOCIÁLNÍ VYLOUČENÍ	13
1.2.1 Sociálně vyloučené romské lokality	14
1.2.1.1 Lokalita Český Krumlov	15
1.3 VOLNOČASOVÉ ORGANIZACE V ČESKÉM KRUMLOVĚ	17
1.3.1 Komunitní centrum Rovnost	18
1.3.2 Středisko výchovné péče Spirála	18
1.3.3 Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež Bouda	19
1.4 SHRNUTÍ A VÝCHODISKA PRO VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ	20
2 PRAKTICKÁ ČÁST	22
2.1 METODIKA VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ	22
2.1.1 Cílový soubor výzkumného šetření	22
2.1.1.1 Výběr volnočasových organizací v Českém Krumlově	23
2.1.2 Použité metody výzkumného šetření	24

2.2 KVALITATIVNÍ VÝZKUM.....	24
2.3 VÝSLEDKY VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ	26
2.3.1 Metoda komunikativní animace	27
2.3.2 Metoda participativního plánování.....	30
2.3.3 Metoda informativní porady.....	32
2.3.4 Metoda streetwork	35
2.4 DISKUZE.....	37
ZÁVĚR	40
POUŽITÉ ZDROJE	42
PŘÍLOHA I.	44
PŘÍLOHA II.	46
ABSTRAKT	60
ABSTRACT	61

ÚVOD

Bakalářská práce se věnuje problematice výchovy romských dětí v sociálně vyloučených lokalitách. Z hlediska pedagogiky volného času jsou zde rozsáhlé možnosti uplatnění ve zkvalitnění nakládání s volným časem osob žijících v těchto lokalitách a také správným využitím volného času jako výchovného prostředku. Je bezpochyby, že lidé žijící v tzv. sociálním vyloučení jsou společenským tématem, kterému je třeba věnovat velkou pozornost. Stejně velké úsilí by ovšem mělo být vynakládáno také na hledání způsobů a cest k řešení této problematiky.

Vždyť právě osoby žijící v sociálním vyloučení disponují velkým množstvím volného času. A právě u těchto osob je mnohdy nesprávné nakládání s volným časem zdrojem negativních sociálních jevů. Tyto negativní jevy pak brání možnému nalezení cesty ze sociálního vyloučení a v mnohých případech ho také umocňují. Práce se věnuje tedy tomuto tématu v kontextu s Romy v sociálně vyloučených lokalitách a zejména s jejich romskými dětmi.

Konkrétněji a podrobněji je práce zaměřena na region Český Krumlov, kdy cílem práce je poukázat na možnost využití pedagogiky volného času v dané oblasti a možnost aplikace jejích vybraných metod. Předmětem výzkumného šetření jsou čtyři vybrané metody pedagogiky volného času (komunikativní animace, participativní plánování, informativní porada, streetwork) a jejich praktické užívání ve volnočasových organizacích působících v Českém Krumlově. Hlavním cílem této práce je hledání odpovědi na otázku, zda (jestli vůbec) jsou užívány vybrané metody pedagogiky volného času a jak (jakým způsobem) aplikace těchto metod pomáhá při práci s romskými dětmi.

Práce je rozdělena do dvou základních částí. V první, teoretické, části je osvětlena problematika volného času v návaznosti na samotnou pedagogiku volného času a její metody. Teoretická část dále popisuje téma sociálního vyloučení a volnočasové organizace, které se věnují romským dětem ze sociálně vyloučených lokalit v Českém Krumlově.

V druhé, praktické, části je popsána metodika a cílový soubor výzkumného šetření. Dále je zde zpracován výsledek realizovaného kvalitativního výzkumu, kdy byly se sedmi zástupci organizací provedeny rozhovory, jimiž byl zjišťován význam metod pedagogiky volné času v praxi.

Tato bakalářská práce by měla sloužit všem zájemcům o danou problematiku výchovy romských dětí žijících v sociálně vyloučených lokalitách. Také je určena pro ty, kdo mají snahu hledat cesty možného zlepšení průběhu procesů socializace, integrace a vzájemného soužití Romů s majoritní společností.

1 TEORETICKÁ ČÁST

1.1 VOLNÝ ČAS

Pojem volný čas je povětšinou chápán jako doba, ve které nevykonáváme žádné povinnosti. Je možné chápat volný čas také jako dobu, která nám zbývá po práci. Ve volném čase se provádějí činnosti, které mají různý rozsah a sahají svými účinky až k napomáhání utvářet jednotlivce a tedy nejen mladou generaci, ale také celou společnost.¹

Dle mého názoru je nejužitečnější definice volného času ta, kterou uvádí Hofbauer:

Volný čas je čas, kdy člověk nevykonává činnosti pod tlakem závazků, jež vyplývají z jeho sociálních rolí, zvláště z dělby práce a nutnosti zachovat a rozvíjet svůj život. Za volný čas je považován čas, v němž jedinec svobodně na základě svých zájmů, nálad a pocitů volí svou činnost.²

Volný čas je tedy prostorem pro naše zájmy, koníčky a relaxaci.³ Při těchto činnostech tedy i jistým způsobem odpočíváme a nabýváme nových sil. Z hlediska historie se tyto činnosti měnily a měnil se i čas, který trávíme ve svém osobním volnu. V historii v podstatě volný čas neexistoval. V současné době je ve společnosti historicky nejvíce volného času. Volný čas je po dlouhá léta podceňovanou veličinou, která si zasluhuje daleko větší pozornost.⁴

V dospělosti je trávení volného času výslednicí těch vzorců chování a priorit hodnot, které si jedinec postupně tvořil v průběhu života. Chtít od dospělého, aby se zabýval např. uměním, aniž k tomu byl dříve veden, je bezvýsledné. Platí to i pro četbu hodnotných literárních děl, která vyžaduje přemýšlení, soustředění, námahu. Nebyl-li jedinec od mládí ve styku s takovou četbou, nebude po ní sahat ani v dospělosti.⁵

¹ Srov. HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál, 2004, s. 11-13.

² Tamtéž, s. 176.

³ Srov. KAPLÁNEK, M. *Metodika zájmových činností* [skriptum]. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Teologická fakulta, s. 3-4.

⁴ Srov. HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas*, s. 14.

⁵ SPOUSTA, V. *Metody a formy výchovy ve volném čase*. Brno: Masarykova univerzita, 1996, s. 13.

Při uvědomění si tohoto faktu, je naprosto zřejmé, že nejen škola, rodina či jiný typ vzdělávání, ale i volný čas hraje velkou úlohu v tvorbě vzorců chování a priorit v hodnotách jednotlivce a také celé společnosti. Lze předpokládat, že volného času bude přibývat a bude zapotřebí se naučit jej trávit kvalitně, aby nebyl zcela promarněn. Volný čas bude přibývat ale také i takovým negativem, jako je kupříkladu nezaměstnanost nebo sociální vyloučení. Takový volný čas se dá označit za nedobrovolný a i s tímto se bude muset společnost v budoucnu vypořádávat.⁶

Volný čas začíná být problémem, ale především pro děti. Náplň volného času, to, co dítě dělá, co dítě zajímá, čím se baví, jaké má zájmy a záliby, k čemu inklinuje a především: jak dítě motivovat k činnosti, která rozvíjí osobnost, která není únikem od frustrací, stresů a deprivací, to je široká otázka výchovy do budoucna.⁷

Tímto se dostávám k problematice možných negativních jevů vznikajících latentní cestou. Touto cestou, která je nám skryta, míním nekvalitně strávený volný čas. Vzhledem k těmto skutečnostem je možno říct, že tzv. „nekvalitní volný čas“ může být příčinou negativních sociálních jevů a tedy i možným původcem problematického hledání cest ze sociálního vyloučení. V extrémním případě je možné si představit i dopad takového působení volného času jako původce sociálního vyloučení. Dítě, které žije se svými rodiči a většinu svého volného času tráví v sociálně vyloučené lokalitě, je bezesporu tímto prostředím ovlivněno.⁸ V budoucnu je tedy možný předpoklad, že neuchopíme-li takovou situaci dítěte za pomyslný správný konec, je nanejvýš pravděpodobné, že tyto návyky, které si sebou dítě nese, jej v budoucnu zavedou opět k sociálnímu vyloučení. V tomto okamžiku nám může a také pomáhá výchova ke správnému využití volného času. Nástrojem pro tuto výchovu je pedagogika volného času, která je stále častěji diskutovaným vědním oborem.

⁶ Srov. PÁVKOVÁ, J. a kol. *Pedagogika volného času*. Praha: Portál, 2008, s. 10.

⁷ PROKEŠOVÁ, M. *Volný čas a co s ním?* [skriptum]. Ostrava: Ostravská univerzita. Pedagogická fakulta. 2004, s. 6.

⁸ Srov. tamtéž, s. 36-37.

1.1.1 PEDAGOGIKA VOLNÉHO ČASU

Pedagogika volného času se zabývá pojmem výchovného zhodnocování volného času. Toto zhodnocování můžeme rozdělit do několika oblastí, se kterými pedagogika volného času pracuje. Za tyto oblasti můžeme označit výchovu ve volném čase, výchovu prostřednictvím aktivit volného času a také výchovu k volnému času.⁹

Posláním pedagogiky volného času je analyzovat dosavadní vývoj právě uvedených oblastí, vnášet do nich nové podněty a iniciativy a harmonizovat jejich řešení, děti a mladé lidi uschopňovat k tomu, aby se za pomoci dospělých (rodičů, vychovatelů, animátorů) a později i samotně učili vhodné aktivity a realizační způsoby správně volit a zvládat tak, aby byly ve prospěch rozvoje jich samých, jejich sociálního okolí, společnosti, přírody.¹⁰

Jestli tedy má pedagogika volného času pomáhat lidem v zorientování se v chování ve společnosti a podílet se na spoluvytváření sociálního okolí, může bezesporu ovlivnit nebo pomoci i v celkové situaci týkající se problematiky sociálního vyloučení.

Pedagogika volného času je vědním oborem budoucnosti.¹¹

Toto tvrzení zní poněkud okázale, ale právě proto jej zde uvádím. Je dobré si uvědomit, že nebudeme-li se dívat do budoucnosti a nebudeme-li se snažit budoucnost ovlivnit, nebude nám ani vědní obor pedagogiky volného času v podstatě k ničemu. Budoucnost jsou dozajista naše děti a právě změna k lepšímu jejich budoucnosti je bezesporu naší povinností.¹² V souvislosti s dětmi žijícími v sociálním vyloučení nebo přímo v sociálně vyloučených lokalitách je právě pedagogika volného času možným rozcestníkem, který může ukázat na jednu ze správných cest, které ze sociálního vyloučení mohou vést.¹³

⁹ Srov. HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas*, s. 17-18.

¹⁰ Tamtéž, s. 18.

¹¹ PROKEŠOVÁ, M. *Volný čas a co s ním?* s. 5.

¹² Srov. SPOUSTA, V. *Metody a formy výchovy ve volném čase*, s. 11-13.

¹³ Srov. PÁVKOVÁ, J. a kol. *Pedagogika volného času*, s. 10-11.

1.1.2 METODY PEDAGOGIKY VOLNÉHO ČASU

Proces učení mimo školu a tedy i ve volném čase probíhá poněkud jinak, než při běžném školním vyučování. Ve škole se nejčastěji používá verbální předávání informací a zkušeností. Tyto nově nabyté informace a poznání potom žák aplikuje na praktické situace. Pedagogika volného času přistupuje ke vzdělávání v podstatě obráceně. Žáci získávají poznatky a zkušenosti přímo praktickou činností a teprve poté tato poznání konfrontují s teorií.¹⁴ Ve spěchu moderní doby se mění nejen sociální klima, ale také přímo prostředí, v kterém se výchova odehrává. Na tuto skutečnost musí reagovat také pedagogika volného času.

Chceme-li nabídnout volnočasové aktivity „jiné“ mládeži, musíme najít „jiné“ formy.¹⁵

Metod pedagogiky volného času je celá řada. Velkou pozornost věnoval tomuto tématu pan Opaschowski, který uvádí tři základní metody pedagogického působení ve volném čase. Jsou jimi **komunikativní animace, participativní plánování a informativní porada**.¹⁶

Další z používaných metod, kterou se budu v této práci zabývat a ve výzkumném šetření ji zkoumat, je metoda **streetworker**. A právě těmto metodám se budu věnovat ve své práci a budu usilovat o zjištění použitelnosti těchto metod a jejich úspěšnost v praxi. Metody jsem vybral na základě jejich predispozic k praxi a osobní zkušenosti. Oblastí zkoumání, kterou užiji pro svůj výzkum, jsou volnočasové organizace působící na poli problematiky romských dětí žijících v ohrožení sociálního vyloučení ve městě Český Krumlov.

¹⁴ Srov. PÁVKOVÁ, J. a kol. *Pedagogika volného času*, s. 72-74.

¹⁵ Tamtéž, s. 77.

¹⁶ Srov. KAPLÁNEK, M. *Základy pedagogiky volného času* [skriptum]. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Teologická fakulta, s. 11.

1.1.2.1 KOMUNIKATIVNÍ ANIMACE

Pedagogové v práci s mladými a ve vzdělávání dospělých vyvinuli animaci až k metodickému postupu principu formování skupinové práce, s nímž se daří uskutečňovat společné cíle skupiny, ne pouze přiřazovat individuální cíle.¹⁷

Komunikativní animace je stále více prosazovanou metodou výchovné práce ve volném čase. Tato metoda je založena výhradně na vztazích a komunikaci mezi vychovatelem a vychovávanými. Je metodou ve svém jádru aktivační, povzbuzující a motivační. Zaměřuje se na probuzení osobního zájmu, usnadnění komunikace, zlepšení sociální vnímavosti, objevení osobních schopností atd.¹⁸ Metoda komunikativní animace je pro svou přirozenost oblíbená a používaná také v organizacích pracujících s romskými dětmi v Českém Krumlově.

1.1.2.2 PARTICIPATIVNÍ PLÁNOVÁNÍ

Participativní plánování znamená zejména ve svém slova smyslu spoluúčast či podílení se dětí na určité činnosti nebo na určitém projektu (exkurze, kulturní akce atd). Ano i tak se dá prezentovat metoda používaná při výchově ve volném čase mládeže a dětí. Jinou formou může být ovšem i podílení se na řešení určitého konkrétního problému jako je například řešení kázeňských problémů nebo šikany. Tato lze uchopit také jako hru, kde si děti mohou vyzkoušet demokratické způsoby vystupování a jednání.¹⁹

1.1.2.3 INFORMATIVNÍ PORADA

Pedagogická porada týkající se volného času není přímou realizací volnočasových aktivit, ale snaží se upozornit na různé možnosti podáním informací. Nejde v tomto případě jen o informace, ale zaměřuje se na pomoc při uvědomění si určité životní situace. Tento způsob používá metodu informační rady. Patří sem kupříkladu drogová prevence nebo poradenská činnost v rozmanitých společenských oblastech.²⁰ Metoda informativního poradenství je také nedílnou součástí práce volnočasových organizací v Českém Krumlově.

¹⁷ VÁŽANSKÝ, M. *Volný čas a pedagogika zážitku*. Brno: Masarykova Univerzita 1992, s. 20.

¹⁸ Srov. KAPLÁNEK, M. *Základy pedagogiky volného času* [skriptum], s. 11.

¹⁹ Srov. KAPLÁNEK, M. *Participace dětí a mládeže* [skriptum], s. 2.

²⁰ Srov. tamtéž

1.1.2.4 STREETWORK

Pedagogický pracovník, označovaný jako sociální asistent, terénní pracovník nebo streetworker, vyhledává mladé lidi v prostředích, která jsou pro ně přirozená, navazuje s nimi kontakt, snaží se jim nabízet pozitivní možnost využití volného času.²¹

Příčina oblíbenosti a širokého uplatnění streetworkera je v jeho postoji a přístupu k dětem a mládeži. Základem jeho působení je důvěra a z tohoto důvodu bývají streetworkery mladí lidé, věkově blízcí cílové skupině. Jeho činností je organizace místních akcí s důrazem na hry, zážitek, sebevyjádření. Tato metoda ovšem klade velké nároky na „pedagoga“ tím, že vyžaduje být k dispozici mladým lidem v podstatě kdykoliv. I přes náročnost je použití streetworkera metodou, která je neodmyslitelnou ve volnočasovém působení poslední doby a tento fakt platí i v Českém Krumlově.

1.2 SOCIÁLNÍ VYLOUČENÍ

Sociální vyloučení je proces (nebo stav), který určité jednotlivce, rodiny, případně skupiny či celá lokální společenství (komunity) omezuje v přístupu ke zdrojům, které jsou potřebné pro participaci na sociálním, ekonomickém i politickém a občanském životě společnosti. Tento proces (stav) má mnoho příčin. Patří mezi ně chudoba, nízké příjmy, diskriminace, nízká míra vzdělanosti, zdevastované životní prostředí (tak typické pro slumy), často také etnická příslušnost. Prostřednictvím tohoto procesu jsou lidé odštěpeni na významnou periodu v životě od institucí a služeb, sociálních sítí a rozvojových příležitostí, které má k dispozici většina obyvatel ve společnosti.²²

Takto definuje sociální vyloučení Navrátil ve své publikaci z roku 2003 a jedná se, dle mého názoru, o definici nejzdařilejší a nejevýstižnější. Všechny příčiny, které jsou výše uvedeny, jsou určitým celkovým souhrnem vlastností, které můžeme nalézt také u Romů ocitajících se nad propastí sociálního vyloučení v současném Českém Krumlově

²¹ PÁVKOVÁ, J. a kol. *Pedagogika volného času*, s. 79.

²² NAVRÁTIL, P. a kol. *Romové v české společnosti*. Praha: Portál, 2003, s. 34.

a jeho okolí. Zde vznikají nové lokality, které jsou přímou hrozbou sociálního vyloučení nebo se již v sociálním vyloučení nacházejí.²³

Jen na území města Český Krumlov je téměř na každém sídlišti minimálně jeden panelový dům či bytový dům, který nese známku sociálního vyloučení. Na první pohled se zdají tyto domy součástí každého sídliště, ovšem je tomu jinak. V těchto domech žijí skutečně jen Romové, a byť jsou společně na sídlišti s další zástavbou, jsou zde patrné známka segregace a sociálního vyloučení. U těchto domů si nehrají všechny děti daného sídliště, ale pouze Romské děti, které v něm bydlí. Tato segregace není také na první pohled čitelná, ale o to má, dle mého názoru, horší vliv a dopad na děti, které zde vyrůstají.

1.2.1 SOCIÁLNĚ VYLOUČENÉ ROMSKÉ LOKALITY

Za sociálně vyloučenou romskou lokalitu se považuje prostor, kde jsou koncentrovány sociálně vyloučené osoby, které samy sebe označují za Romy nebo je takto označuje okolí, přičemž tato lokalita vykazuje takové charakteristiky jako je vysoká míra nezaměstnanosti přesahující národní průměr, ztížený přístup k legálním formám obživy, nízká vzdělanostní úroveň, špatná občanská vybavenost, nefunkční infrastruktura, vyšší výskyt rizikových forem chování.²⁴

Zaobíráme-li se lokalitami se sociálním vyloučením, je nezbytné umístit tuto problematiku do mnohem širšího rámce úvah o sociálních či kulturních nerovnostech a jejich případného vyústění ve formě segregace. Segregaci definujeme jako nerovnoměrné rozmístění různorodých skupin obyvatelstva v obytných částech města.²⁵

²³ Srov. DAVIDOVÁ, E. *Romové ve městě Český Krumlov – případová studie vlivu konkrétního městského prostředí, ve vývojových změnách*. In DAVIDOVÁ, E. a kol. *Kvalita života a sociální determinanty zdraví u Romů v České a Slovenské republice*. Praha: Triton, 2010, s. 212-221.

²⁴ Ministerstvo pro místní rozvoj [online]. Praha: MMR, 2010 [cit. 8. leden 2013]. Dostupné na WWW <http://www.mmr.cz/cs/Stavebni-rad-a-bytova-politika/Bytova-politika/Programy-Dotace/Ostatni/Socialne-vyloucena-romska-lokalita>.

²⁵ Srov. TMELOVÁ, J., SÝKORA, L., *Prevence prostorové segregace*, Praha: Univerzita Karlova. Přírodovědecká fakulta, 2005, s. 6.

Vyhraněným příkladem segregace je situace, kdy většina příslušníků určité sociální skupiny trvale žije v lokalitách obývaných především takovou sociální skupinou. Příkladem je segregace Afroameričanů ve městech USA ve 20. století nebo segregace Židů v našich středověkých městech.²⁶

Přestože ještě asi před deseti lety bylo město Český Krumlov a území jeho bývalého okresu zmiňováno jako oblast s neobvykle (na poměry v jiných regionech České republiky) zdařilým způsobem soužití majority i minority, s problémem sociálního vyloučení a segregací se v současnosti můžeme setkat také v tomto regionu. Konkrétně město Český Krumlov bylo v nedávné minulosti udáváno mnohdy jako příklad dobré praxe, kde se problémy spojené se soužitím s Romy dařilo téměř bezesbýtku eliminovat.²⁷ V současné době pozoruji, že situace se v průběhu let postupně mění a v současné době je i zde hrozící riziko negativních dopadů, které přináší právě sociální vyloučení a segregace.

1.2.1.1 LOKALITA ČESKÝ KRUMLOV

Jak jsem již uvedl v předchozí kapitole, sociální vyloučení se již stalo problémem také na Českokrumlovsku. Jsou zde lokality, které jeví známky sociálního vyloučení a také v tomto směru je s těmito lokalitami nakládáno. Konkrétně ve městě Český Krumlov jsou nejpalčivějšími místy, kde jsou patrné tyto jevy sídliště Mír, Vyšehrad a sídliště Plešivec. Nejsou to ovšem celá sídliště, ale jedná se o určitý dům nebo určité domy. Na sídlišti Mír je to panelový dům v ulici Lipová č.p. 161. Na sídlišti Vyšehrad je to panelový dům č.p. 182 a na sídlišti Plešivec se jedná o celkem 3 panelové domy stojící v řadě pod sebou s č.p. 363, 364 a 365. Poslední lokalitou, která jeví známky sociálního vyloučení na území města Český Krumlov, je bytový dům na ulici 5. Května č.p. 281.

Ve městě naleznete čtyři sídliště. Sídliště Plešivec 2463 obyvatel, sídliště Domoradice a Mír 2154 obyvatel, sídliště Za Nádražím 1371 obyvatel, sídliště Špičák 325 obyvatel.²⁸

²⁶ SÝKORA, L. *Rezidenční segregace*. Praha: Univerzita Karlova, 2010, s. 13.

²⁷ Srov. DAVIDOVÁ, E. *Romové ve městě Český Krumlov – případová studie vlivu konkrétního městského prostředí, ve vývojových změnách*. In DAVIDOVÁ, E. a kol. *Kvalita života a sociální determinanty zdraví u Romů v České a Slovenské republice*, s. 219.

²⁸ *Strategický plán města Český Krumlov* [online]. Český Krumlov, [cit. 22. leden 2013]. Dostupné na WWW: http://obcan.ckrumlov.info/docs/dokumenty/strategic_plan/profil_mesta.pdf.

Sídliště Mír je situováno do části města Domoradice. V ulici Lipová je panelový dům č.p. 161, který je ve vlastnictví města Český Krumlov²⁹ a je zabydlen pouze nebo výhradně Romy. Počátek tohoto zabydlování byl v devadesátých letech 20. století, kdy byly celé romské rodiny vystěhovávány z historického centra Českého Krumlova. Zpočátku bydlely tyto rodiny ve více panelových domech, avšak postupně byly sestěhovávány do tohoto jednoho domu č.p. 161, což bylo řešení nevhodné a vedlo k prohlubování segregace.³⁰ Toto prostředí je pro trávení volného času zde žijících dětí naprosto nevhodné. Snad z tohoto důvodu zde bylo po vzoru nových evropských směrnic vystavěno nové dětské hřiště, kde si ovšem hrají pouze (nebo výhradně) romské děti. Zde vyvstávají na povrch první známky nesourodosti majority a minority. Myslím, že je zde naprosto patrný a přirozený odstup dětí z okolí k navazování přátelství s romskými dětmi právě z tohoto domu. Z tohoto nesourodého prostředí považuji za logické, že romské děti jen stěží mohou hledat motivaci k jakékoliv změně tohoto stavu. Tím míním nejen změnu v hledání nových přátelství i v okolí, ale také změnu v základních vzorcích chování. Zde spatřuji také velké pole působnosti pro výchovné působení a využití pedagogiky volného času k hledání cesty ke změně této neutěšené situace.

Prostředí lokality sídliště Vyšehrad je pro volný čas dětí poměrně vhodné. Přesto i zde je jeden panelový dům, který je zabydlen pouze Romy nebo osobami žijícími v podmínkách sociálního vyloučení. Tento dům č.p. 182 je bývalou ubytovnou pro dělníky a v současné době nese stejné znaky jako dům č.p. 161 v ulici Lipová. Také je ve vlastnictví města Český Krumlov a je zabydlen výhradně Romy a osobami se sociálním vyloučením.³¹

Také situace v okolí domu je velice podobná výše popsané situaci na sídlišti Mír v Českém Krumlově. Jistá separace a segregace je zde nejen patrná, ale také, z pohledu vychovatele, nevyhovující a pro výchovu dětí a mládeže naprosto nevhodná.

²⁹ *Nahlížení do katastru nemovitostí* [online]. ČÚZK, 2004 - 2013, [cit. 31. leden 2013]. Dostupné na WWW: <http://nahlizeniidokn.cuzk.cz/VyberBudovu.aspx?typ=Stavba#>.

³⁰ Srov. DAVIDOVÁ, E. Romové ve městě Český Krumlov – případová studie vlivu konkrétního městského prostředí, ve vývojových změnách. In DAVIDOVÁ, E. a kol. *Kvalita života a sociální determinanty zdraví u Romů v České a Slovenské republice*, s. 219.

³¹ *Nahlížení do katastru nemovitostí* [online]. ČÚZK, 2004 - 2013, [cit. 31. leden 2013]. Dostupné na WWW: <http://nahlizeniidokn.cuzk.cz/VyberBudovu.aspx?typ=Stavba#>.

Z praxe vím, že rodiče dětí z okolí tohoto domu (a také ostatních domů stejného typu) neradi vidí své ratolesti v kontaktu s dětmi žijícím v domě č.p. 182. Jejich bližší seznámení a přátelský vztah jim rodiče spíše nedovolují. V tomto prostředí je obdobně jako na sídlišti Mír velice těžké pro dítě, pochopit celou situaci a opět zde vznikají negativní situace a tyto děti se ve volném čase vlastně vůbec nesetkají.

Sídliště Plešivec je i přímý název ulice, kde se nachází další lokalita se sociálním vyloučením na území města Český Krumlov. Rozdíl od výše uvedených (sídliště Mír a Vyšehrad) je pouze ten, že zde jsou domy takového typu tři vedle sebe. Prostor pro volný čas dětí je zde z pohledu materiálního poměrně vhodný. Vystávají zde proto otázky, proč jsou v trávení volného času romských dětí z těchto domů patrné známky negativních postojů nebo zvyklostí. Jednou z odpovědí je bezesporu přístup rodičů romských dětí.³² Přesto, že disponují velkým množstvím volného času a mají k dětem nebývale velkou citovou vazbu, nejsou schopni ovlivnit volný čas svých dětí v kladném slova smyslu. Jejich tzv. „nekritická láska“ ke svým dětem vede až právě k tomu, že si děti formu svého volného času mnohdy volí sami a po vzoru svých starších sourozenců nebo právě rodičů.³³ K tomuto je nutno podotknout, že volnočasové návyky v chování jsou mnohdy nevhodné a nevyhovující.

V souvislosti se skutečností sociálního vyloučení a těchto lokalit, vznikly v Českém Krumlově společnosti, které se snaží tuto situaci ovlivnit a změnit.

1.3 VOLNOČASOVÉ ORGANIZACE V ČESKÉM KRUMLOVĚ

V Českém Krumlově působí několik organizací, které pracují s dětmi a mládeží a to především v jejich volném čase. Já se v praxi setkávám se třemi hlavními, které se věnují v poměrně širokém měřítku také romským dětem z Českého Krumlova. Jsou jimi Komunitní centrum Rovnost - KoCeRo o.p.s. (dříve Komunitní centrum Romů), středisko výchovné péče Spirála Český Krumlov a nízkoprahové zařízení pro děti a

³² Srov. DAVIDOVÁ, E. Romové ve městě Český Krumlov – případová studie vlivu konkrétního městského prostředí, ve vývojových změnách. In DAVIDOVÁ, E. a kol. *Kvalita života a sociální determinanty zdraví u Romů v České a Slovenské republice*, s. 219.

³³ PALEČEK, J. *Využití prvků netradičních sportovně pohybových aktivit ve volnočasových aktivitách u romské mládeže* [bakalářská práce]. Brno: Masarykova Univerzita, 2010, s. 13.

mládež Bouda. Tyto organizace nyní stručně popíši a se zástupci těchto organizací poté provedu v praktické části práce rozhovory, které budou provázet otázky výzkumného šetření.

1.3.1 KOMUNITNÍ CENTRUM ROVNOST (KoCeRo o.p.s.)

Zřizovatelem organizace KoCeRo o.p.s. je Občanské sdružení Romů – Soužití Český Krumlov, Smabik, spol. s r.o. a Gastro Bohemia s.r.o.³⁴ Komunitní centrum Rovnost se nachází na adrese Horní Brána 425, tj. v blízkosti centra města Český Krumlov a je pod vedením Ing. Dagmary Turnhöferové.

Účelem společnosti KoCeRo o.p.s. je poskytování obecně prospěšných služeb prostřednictvím širokého spektra projektů, kterými chce předcházet výskytu nežádoucího chování, pomáhat při řešení obtížných životních situací, umožnit smysluplné trávení volného času a tím přispět k sociální a kulturní spolupráci romského etnika a většinové společnosti.³⁵

KoCeRo nabízí velmi pestrou programovou nabídku volnočasových aktivit, ale také vzdělávací a osvětové akce, které jsou cíleny na komunitu Romů, především na mladou generaci. Zaměstnanci či dobrovolní aktéři KoCeRa jsou proškoleni k realizaci informačních a poradenských aktivit.³⁶

1.3.2 STŘEDISKO VÝCHOVNÉ PÉČE SPIRÁLA

Českokrumlovská Spirála je školské zařízení řízené MŠMT ČR a je řazeno jako pracoviště Dětského diagnostického ústavu Homole. Nachází se v centru města Český Krumlov, na adrese Špičák 114. V současnosti je vedeno Mrg. Janem Tůmou. Aktuální

³⁴ Srov. *Komunitní centrum Rovnost* [online]. [cit. 5. únor 2013]. Dostupné na WWW <http://www.kocero.cz/info>.

³⁵ *Komunitní centrum Rovnost* [online]. Český Krumlov: 2013 KoCeRo, [cit. 27. leden 2013]. Dostupné na WWW <http://www.kocero.cz/info>.

³⁶ Srov. RYTÍŘ J., ČERMÁK J., ZUNT T., 2. *Komunitní plán sociálních služeb na léta 2009 / 2011*. Město Český Krumlov, 2009, s. 70.

složení pracovního týmu je: Mgr. Petra Valová, Mgr. Jan Tůma, Mgr. Květa Kadlecová, Mgr. Viktorie Kušnirenková, Bc. Lenka Bartošová a dobrovolní pracovníci.³⁷

Středisko výchovné péče Spirála (SVP) poskytuje všestranně preventivní výchovnou péči a psychologickou pomoc dětem a mládeži s rizikem či s projevy poruch chování a negativních jevů v sociálním vývoji. Tato péče je zaměřena na odstranění či zmírnění již vzniklých poruch chování a na prevenci vzniku dalších vážnějších výchovných poruch a negativních jevů v sociálním vývoji žáků, pokud u nich nenastal důvod k nařízení ústavní výchovy, nebo uložení ochranné výchovy.³⁸

Středisko Spirála je tedy určeno pro děti a mládež s možnými poruchami chování, u kterých není nařízena kontrola výchovy.

Středisko výchovné péče Spirála nabízí speciální pedagogický přístup, psychologická vyšetření, různé terapie (rodinná, individuální, skupinová). Pro děti středisko Spirála zajišťuje víkendové pobyty, letní integrované pobyty a terapeutické pobyty. Vyškolení zaměstnanci pak zajišťují poradenství pro rodiče dětí s poruchami chování.³⁹

1.3.3 NÍZKOPRAHOVÉ ZAŘÍZENÍ PRO DĚTI A MLÁDEŽ BOUDA

Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež Bouda (dále jen NZDM Bouda) se nachází na stejné adrese jako středisko výchovné péče Spirála, tj. Špičák 114 a také působí jako výchovné a vzdělávací centrum pro děti a mládež, kteří se pohybují v nepříznivém sociálním prostředí.

Cílem klubu Bouda je snaha o motivaci mládeže a dětí ke změně životního režimu v době jejich volného času. Mimo jiné zprostředkovává Bouda kontakt s okolím, provádí sociálně terapeutické činnosti a informuje své klienty v oblasti práv a povinností. Zaměřuje se na lidi, kteří se nachází v nepříznivé životní situaci, na rizikové

³⁷ Srov. *Středisko výchovné péče Spirála* [online]. [cit. 5. leden 2013]. Dostupné na WWW <http://www.spirala-krumlov.cz/php/?clanek=uvod>.

³⁸ *Středisko výchovné péče Spirála* [online]. Český Krumlov: © 2009 – 2013, [cit. 22. leden 2013]. Dostupné na WWW <http://www.spirala-krumlov.cz/php/?clanek=uvod>.

³⁹ Srov. RYTÍŘ J., ČERMÁK J., ZUNT T., 2. *Komunitní plán sociálních služeb na léta 2009 / 2011*, s. 70.

děti a mládež, jež je ohrožena sociálně nežádoucími jevy a také na rodiče zmíněných, veřejnost a pedagogy.⁴⁰

Posláním NZDM Bouda je prostřednictvím nízkoprahových služeb, aktivního využití volného času a edukačních aktivit, usilovat o pozitivní změnu a sociální začlenění dětí a mládeže, kteří se ocitli v nepříznivé nebo jinak náročné životní situaci.⁴¹

Využívání služeb klubu Bouda je anonymní, bez jakékoliv povinné a časově plánované docházky, bez nutnosti zapojování se do všech aktivit. Za služby pracovníků Boudy nejsou účtovány žádné poplatky. Bouda je tak dostupná všem po finanční i časové stránce, ale také svojí dostupností.⁴²

Náplní a cílem všech výše uvedených středisek je omezovat svým působením a nabídkou negativní trávení volného času a napomáhat tak k celkovému zlepšení situace dětí, které žijí v sociálním vyloučení nebo v jinak závadovém prostředí v Českém Krumlově.

1.4 SHRNU TÍ A VÝCHODISKA PRO VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ

V rámci předchozích kapitol byl popsán pojem a metody pedagogiky volného času, teorie volného času a oblast sociálně vyloučených lokalit v Českém Krumlově. Byla také popsána situace organizací působících na poli volného času romských dětí a mládeže v Českém Krumlově. Konkrétně byly jmenovány tři organizace, které jsou svým sídlem a zaměřením směřovány právě k romským dětem z Českého Krumlova a které přispívají k jejich výchově. Vzhledem k tomu, že na území města Český Krumlov jsou místa mající znaky sociálního vyloučení nebo přímo sociálně vyloučenými lokalitami jsou (taktéž popsáno výše), je možné zde pozorovat užití metod pedagogiky volného času právě v těchto uvedených organizacích. Cílem této práce je popsat jakým způsobem a jestli vůbec, jsou využívány vybrané metody pedagogiky volného času

⁴⁰ Srov. *Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež Bouda* [online]. [cit. 5. únor 2013]. Dostupné na WWW <http://bouda.cpdm.cz/index.php?page=page&kid=202>.

⁴¹ *Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež Bouda* [online]. Český Krumlov, [cit. 22. leden 2013]. Dostupné na WWW <http://bouda.cpdm.cz/index.php?page=page&kid=202>.

⁴² Srov. *Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež Bouda* [online]. [cit. 5. únor 2013]. Dostupné na WWW <http://bouda.cpdm.cz/index.php?page=page&kid=202>.

(komunikativní animace, participativní plánování, informativní porada a streetwork) při výchově romských dětí ze sociálně vyloučených lokalit v Českém Krumlově. V nadcházejícím výzkumném šetření budu ověřovat využívanost uvedených čtyř vybraných metod PVČ u lidí, kteří se aktivně podílejí svou činností na výchově dětí v Českém Krumlově. Jedná se konkrétně o zaměstnance volnočasových organizací působících na území města Český Krumlov (NZDM Bouda, KoCeRo o.p.s., SVP Spirála), ale také o praktiky v řad dobrovolníků.

Své výzkumné šetření zaměřím na tato dvě hlediska:

Zda (jestli vůbec) jsou využívány vybrané metody (komunikativní animace, participativního plánování, informativní porada a streetwork) PVČ při práci s romskými dětmi žijícími v sociálně vyloučených lokalitách v Českém Krumlově.

Jak (jakým způsobem) pomáhá využívání vybraných metod (komunikativní animace, participativního plánování, informativní porada a streetwork) PVČ při práci s romskými dětmi žijícími v sociálně vyloučených lokalitách v Českém Krumlově.

2 PRAKTICKÁ ČÁST

2.1 METODIKA VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

V následujících kapitolách je vyjasněn samotný způsob realizace vlastního výzkumného šetření a veškeré informace vedoucí k závěru této práce, kterým je snaha o zjištění účinnosti a úspěšnosti v praxi celkem čtyř vybraných metod pedagogiky volného času, kterými jsou komunikativní animace, participativní plánování, informativní porada a metoda streetwork. V kapitole cílový soubor výzkumného šetření je popsán výběr respondentů a charakteristika jejich pole působnosti v jednotlivých volnočasových organizacích na území města Český Krumlov. V kapitole Použité metody výzkumného šetření je osvětlena použitá metoda výzkumného šetření, kterou je kvalitativní výzkum provedený formou cíleného rozhovoru metodou dotazování.

2.1.1 CÍLOVÝ SOUBOR VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

Cílovým souborem pro realizaci výzkumného šetření byli jednotlivci z řady lidí, kteří se aktivně podílejí svou činností na výchově dětí v Českém Krumlově. Jedná se konkrétně o zaměstnance volnočasových organizací působících na území města Český Krumlov (NZDM Bouda, KoCeRo o.p.s., SVP Spirála), ale také o praktiky z řad dobrovolníků. Prvním předpokladem pro výběr těchto respondentů byla skutečná praxe vykonávaná ve volném čase s romskými dětmi žijícími v sociálním vyloučení v Českém Krumlově. Zde bylo zapotřebí zmapovat celou tuto oblast volnočasového působení. K tomuto jsem využil své osobní zkušenosti nabyté z praxe, kdy jsem již třetím rokem členem pracovní skupiny pro národnostní menšiny zřízené Krajským ředitelstvím policie Jihočeského kraje. Pracovně nabyté zkušenosti a znalosti jsem proto využil při rozhodování a při výběru jak organizací, tak i při výběru jednotlivých respondentů pro výzkum.

2.1.1.1 VÝBĚR VOLNOČASOVÝCH ORGANIZACÍ V ČESKÉM KRUMLOVĚ

Vybral jsem pro svůj výzkum celkem tři organizace působící ve volném čase v Českém Krumlově, které jsou popsány výše v kapitole *Volnočasové organizace v Českém Krumlově*. Tyto jsem také vybral na základě jejich praxe s romskými dětmi, které do těchto společností docházejí nebo proto, že tyto organizace působí v místě bydliště romských dětí nebo v místě, kde si tyto děti hrají. K tomuto byla těmito organizacemi vytipována místa kupříkladu na sídlišti Mír v Českém Krumlově u dětského sportovního hřiště, kde se pravidelně mají tyto děti možnost setkávat s pracovníkem či dobrovolníkem, který se dětem v jejich volném čase věnuje. Dalším místem bylo vytipováno sídliště Plešivec, kde je také sportovní hřiště a kde se soustřeďují romské děti vzhledem k blízkosti jejich domovů. V současné době je v řešení také varianta tzv. kluboven, které by měly sloužit jako zázemí pro tyto schůzky a činnosti pracovníků s dětmi. Klubovny by mohly vzniknout na sídlišti Mír, sídlišti Plešivec a také přímo v bytovém domě č.p. 182 v části města Vyšehrad.

Právě tyto lokality jsou působištěm všech respondentů, které jsem osobně oslovil a požádal o spoluúčast na tomto výzkumu. Oslovil jsem takto celkem 10 respondentů, kterým jsem nastínil celkovou vizi a cíl výzkumu. Z těchto deseti respondentů celkem tři reagovali negativně a z různých důvodů svoji účast na výzkumu odmítli. Celkový počet respondentů, kteří se spolu podíleli na výzkumu, je tedy 7. Samotný výběr respondentů do mého výzkumného šetření jsem zvolil na základě svých zkušeností. V KoCeRu jsem vybral celkem tři respondenty a to z toho důvodu, že se s nimi znám osobně a vím, že s dětmi pracují. Zním také jejich způsob práce s dětmi. Jedním z respondentů, které jsem pro výzkum takto vybral, byla kolegyně ze studia PVC na Jihočeské univerzitě v Českých Budějovicích. Další respondenty jsem vybral z organizací působících ve volném čase dětí v Českém Krumlově, kde se zabývají i romskými dětmi. Zde jsem si osobně dohodovil schůzku a při osobním jednání jsem oslovil zaměstnance a dobrovolníky. Dalším respondentem je pedagog na ZŠ a také se věnuje dětem ve volném čase v Českém Krumlově. Tohoto jsem vybral z toho důvodu, abych získal pohled na vybrané metody PVC a jejich užití s pohledu pedagoga z praxe, což považuji za přínos.

2.1.2 POUŽITÉ METODY VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

V rámci mé Bakalářské práce byla užitá metoda kvalitativního výzkumu. Kvalitativní výzkum probíhal s vybranými respondenty v jednotlivých organizacích zabývajících se volnočasovými aktivitami v Českém Krumlově. Tyto byly popsány v kapitole „*Výběr volnočasových organizací v Českém Krumlově*“ a v kapitole teoretické části „*Volnočasové organizace v Českém Krumlově*.“

Vzhledem k cíli, který byl práci vytyčen, nebyla použita metoda dotazníkového šetření. Tato byla vyhodnocena jako nevhodná a neupotřebitelná. Byla zvolena metoda Kvalitativního výzkumu a to formou kvalitativního, cíleného rozhovoru technika dotazování, který má vzhledem k cílovému souboru celou řadu předností.

2.2 KVALITATIVNÍ VÝZKUM

Kvalitativním výzkumem jsem v mé práci získával odpovědi na tyto dvě oblasti:

Zda (jestli vůbec) jsou využívány vybrané metody (komunikativní animace, participativního plánování, informativní porada a streetwork) PVC při práci s romskými dětmi žijícími v sociálně vyloučených lokalitách v Českém Krumlově.

Jak (jakým způsobem) pomáhá využívání vybraných metod (komunikativní animace, participativního plánování, informativní porada a streetwork) PVC při práci s romskými dětmi žijícími v sociálně vyloučených lokalitách v Českém Krumlově.

Tyto dvě oblasti byly upřesněny dalšími podotázkami, které směřovali k získání relevantních informací výzkumného šetření (viz. příloha I.).

Vzhledem k tomu, že konkrétní metody pedagogiky volného času lze uchopit a aplikovat v nespočetných variantách, bylo zapotřebí při kvalitativním rozhovoru respondenta usměrňovat a vést. A právě užitím kvalitativního dotazování bylo možno směřovat, jinak velice rozmanité a široké spektrum možných odpovědí k určenému a tíženému cíli celého výzkumu. Rozhovory jsem v průběhu celého procesu

zaznamenával psanou formou. Takto vytvořené podklady jsem následně zpracoval do této práce jako potřebný výstup (viz. příloha II.), z kterého bylo možno vyvodit závěr a vyhodnocení celého výzkumu.

Všechny rozhovory jsem vždy vedl já osobně a byly prováděny jednotlivě s každým respondentem zvlášť po předchozí domluvě. Místo bylo vždy dohodnuto individuálně s každým respondentem, jelikož některým vyhovovalo provést rozhovor v práci a někteří naopak v práci takový rozhovor nemohli provést buď z časových důvodů, nebo vzhledem k pracovním povinnostem. Každému respondentovi jsem na počátku rozhovoru vysvětlil záměr a přibližný rozsah a obsah rozhovoru. Následně jsem tedy provedl rozhovor formou dotazování, kdy dotazy nebyly předem přesně stanoveny a mohl jsem využít možnosti variovat a usměrňovat celý rozhovor tíženým směrem za účelem získání relevantních informací pro výzkumné šetření.

Již při prvním kontaktu s respondenty jsem nastínil svůj záměr a smysl výzkumného šetření. Při tomto jsem zjistil, že konkrétní terminologii metod PVČ 4 z celkového počtu 7 respondentů přímo neznají nebo respektive neví, že jsou tyto techniky přímo formulovány a řešeny jako možný nástroj pro práci ve výchově dětí. Zde jsem zjistil, že každý rozhovor formou dotazování bude zapotřebí započat informativní částí, kdy každého respondenta budu muset uvést do problematiky nebo se seznámit se znalostí zkoumaných metod každého jednotlivého respondenta. Každý z provedených rozhovorů tedy byl započat seznámením se s respondentovou znalostí s danými metodami PVČ. Po tomto seznámení jsem provedl nástin účelu mého výzkumného šetření a dále už byl proveden samotný rozhovor s respondentem, který již věděl, jakým směrem má směřovat své odpovědi. U tří z respondentů byla znalost terminologie vybraných 4 metod PVČ okrajová, kdy věděli, že takové nástroje a techniky práce s dětmi existují. Tito také uvedli, že jsou jimi běžně tyto metody používány, ale nikoliv v takové míře a takovém rozsahu, jaký tyto metody mají. Uvedli, že neužívají tyto metody cíleně a jako nástroj, ale spíše instinktivně nebo náhodně v jejich nepropracovaných podobách. Pouze jeden z respondentů byl obeznámen se zkoumanými metodami PVČ a to z toho důvodu, kdy jako absolvent studia PVČ jihočeské univerzity v Českých Budějovicích přímo studoval tyto metody zpracované panem Kaplánkem. Tento zkoumané metody zná,

užívá a snaží se jejich uplatnění rozvíjet v praxi i s romskými dětmi v Českém Krumlově.

Rozhovory tedy byly primárně rozděleny do dvou hlavních částí, kdy první část byla výměna a zjišťování informací a druhá část již byla přímo zaměřena na předmět zkoumání. Druhou část rozhovoru jsem rozdělil do pomyslných čtyř bloků, kdy v každém z těchto bloků jsem takto získával informace vždy k jedné vybrané metodě pedagogiky volného času (viz. příloha I.). Celý tento rozhovor jsem následně přepsal do formy souvislého textu v první osobě daného respondenta. V tomto jsem zachytil všechny podstatné informace pro zajištění výsledku výzkumného šetření a jeho závěrečné vyhodnocení.

2.3 VÝSLEDKY VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

V této kapitole jsou uvedeny výsledky provedeného výzkumného šetření. Tyto výsledky jsou v textu doplněny o mé vlastní postřehy a komentáře. Tyto jsem byl schopen provést, jelikož se dané problematice věnuji ve svém volném čase, ale i pracovní jako člen pracovní skupiny pro národnostní menšiny při policii.

V následujícím textu uvádím vždy každou z vybraných metod PVČ (komunikativní animace, participativní plánování, informativní porada a streetwork) a k ní vždy výsledky výzkumného šetření, které se k ní vztahují. Tyto výsledky vedou k vyhodnocení celého výzkumného šetření zaměřeného na dvě hlediska formulovaná v následné větě:

Zda (jestli vůbec) jsou užívány metody pedagogiky volného času komunikativní animace, participace plánování, informativní porada a streetwork a jak (jakým způsobem) aplikace těchto metod pomáhá při práci s romskými dětmi.

2.3.1 METODA KOMUNIKATIVNÍ ANIMACE

K metodě komunikativní animace byla všechna provedená šetření vedena po zjištění, že vlastně tuto metodu užívají všichni respondenti. Tři z celkového počtu sedmi respondentů uvedli, že tuto metodu znají. Její připravované, promyšlené a cílené užívání však neuvádějí, jelikož tuto metodu aplikují spíše jen podvědomě, spontánně a přirozeně bez určitého záměru. Na tomto faktu se shodli v podstatě všichni respondenti. Ti, kteří metodu přímo neznají, po svém seznámení se s principy této metody uvedli, že s pomocí technik této metody pracují a vlastně ji užívají. K tomuto byly směřovány i první otázky při rozhovoru, kdy byli respondenti dotazováni ve vztahu k hledisku, zda (jestli vůbec) tuto metodu používají.

Marek, který působí v organizaci Bouda, uvedl, že je překvapen, jak přirozené tyto metody (myšleno metody PVČ) a techniky práce s dětmi jsou. Stojí si za tím, že vlastně uvedené metody užívá při své praxi, aniž by si to uvědomoval. K metodě komunikativní animace uvedl:

„ Ke komunikativní animaci jsem zřejmě dospěl přirozenou cestou a její střípky vidím již nyní při mém přístupu. “ (Marek, Bouda)

Uvádí, že vzbuzovat v dětech zájem je základem pro práci s nimi v jejich volném čase a považuje za velice důležitou právě motivaci a komunikaci. Uvedl, že tento fakt je předpokladem pro vedení dětí.

Dotazovaná respondentka Alena, která působí v SVP Spirála, k tomuto uvedla:

„Komunikace a animace je moji přirozeností a bez těchto dvou technik bych vlastně nemohla vůbec nic s dětmi dělat. “ (Alena, SVP Spirála)

S tímto názorem se ztotožňuji i já sám, jelikož jsem při své praxi s dětmi zjistil, že je metoda komunikativní animace provázána opravdu téměř s každým typem aktivity. Zejména při práci s romskými dětmi je povzbuzující a motivující přístup skutečně základem úspěchu ve výchově. Dosvědčuje to i výrok respondentky Jitky, která je pedagogem na ZŠ:

„Děti cítí jistou autoritu, ale zároveň zázemí dospělého člověka, který se k nim chová hezky a se zájmem, což jako učitelka na ZŠ vím, že romské děti ocení a potřebují.“

(Jitka, pedagog)

Toto také úzce souvisí s udržení pozornosti a motivace u romských dětí. Jejich entuziasmus mnohdy trvá jen velice krátkou dobu a je těžké ho udržet. Myslím, že poměrně výstižně toto popsala slovy Ivana, která působí v KoCeRu:

„Pozornost a soustředěnost těchto dětí je velice krátkodobá a je potřeba je neustále podporovat a podněcovat jejich nadšení. Velice brzy (již při prvním nezdaru, nebo dokonce při náznaku prvního nezdaru) je opouští nadšení a chybí jim jistá cílevědomost.“ (Ivana, KoCeRo)

Metoda je tedy v praxi užívána a to v různých jejích podobách. Každý z respondentů tuto metodu uchopil po svém, ale společný výsledek je zřejmý. I přesto, že tuto metodu přímo neplánují, neužívají ji cíleně a uvědoměle, je tato metoda svou přirozeností patrná v každém rozhovoru s respondenty.

Každý rozhovor byl tedy veden ve směru k hledisku zda (jestli vůbec) tuto metodu užívají a v návaznosti na tento pohled byly rozhovory vedeny a směřovány k získání informací k hledisku, jak metoda komunikativní animace pomáhá respondentům při práci s romskými dětmi ze sociálně vyloučených lokalit v Českém Krumlově. Ke zjištění těchto informací byly použity další podotázky uvedené v příloze č. I. Předpokládal jsem, že objasnění toho, jak tato metoda pomáhá při práci těm, kteří ji přímo neznají nebo ji používají v podstatě nahodile, bude komplikované. Tento předpoklad se ale nepotvrdil a z výzkumného šetření lze rozpoznat i tento aspekt a to na konkrétních příkladech z praxe jednotlivých respondentů.

Velkým přínosem označuje tuto metodu kupříkladu Jitka, pedagog ZŠ, kdy uvádí, že se snaží nevystupovat jako pedagog a dozor dospělého, ale jako kamarád. K tomuto upravuje svůj styl projevu a celkový přístup k dětem.

„Nejsem jako dohled, ale spíše ten, kdo je vyslechne a motivuje. Zkrátka se o ně zajímám a to zejména romské děti oceňují. Přínosem metody animace je to, že díky ní se snadněji vytváří uvolněná a přátelská atmosféra.“ (Jitka, pedagog)

Stejně popisuje svoji zkušenost i Alena, která popisuje podobnou zkušenost z praxe, kdy přinesla mezi děti ven létající talíř a míčky na žonglování. Sama byla pro věc nadšená, jelikož tyto hry má ve veliké oblibě a děti ihned vycítily její nadšení.

„Musela jsem děti pro věc nadchnout a k tomuto jsem užila svého nadšení. Děti se doslova nakazily a mé nadšení na ně jakoby přeskočilo.“ (Alena, SVP Spirála)

Při hudebních zkouškách zase tato metoda pomáhá Markovi, který děti podporuje při zkoušce a podněcuje je k vyjádření svých pocitů a názorů. Při hudbě vzniká mnoho nových podnětů, které děti s nadšením prezentují, a je zde okamžitá odměna v podobě uznání ostatních spoluhráčů.

„Při zkoušce nějaké skladby se kolektivně neustále také radíme a sdílíme své pocity, názory a tedy i informace. Při tomto se rozvíjí i jejich slovní zásoba, která je mnohdy opravdu žalostná.“ (Marek, Bouda)

Zde se již ale setkávám s faktem, který se objevuje ve všech rozhovorech a který je poměrně zásadní. Projevuje se zde provázanost jednotlivých disciplín, kdy se vzájemně doplňují a navazují na sebe úzkou spoluprací. Vždy se zde objevuje vedle komunikativní animace také metoda participativního plánování. Téměř u všech aktivit je také patrná nutnost metody informativní porady a tak výzkumné šetření prokazuje další závěr, který zde lze vyvodit. Všechny metody spolu úzce souvisí a vzájemně kooperují na společném cíli.

2.3.2 METODA PARTICIPATIVNÍHO PLÁNOVÁNÍ

Metoda participativního plánování je metodou, která vstupovala do výzkumného šetření se stejným předpokladem jako metoda komunikativní animace. Již při seznamování respondentů v první části rozhovorů bylo zřejmé, že metodu participativního plánování neznají přímo jako metodu pedagogiky volného času, ale u všech respondentů bylo možné pozorovat, že technika této metody jim je velice známá a blízká. Dotazování na tuto metodu se tedy opět neslo v duchu kladné odpovědi na první hlavní hledisko, zda (jestli vůbec) tuto metodu při své praxi užívají.

Michaela z KoCeRa si stojí za tím, že s plánováním a zapojováním dětí do aktivit a organizace je v podstatě samozřejmostí.

„Bez jistého plánování se v naší činnosti nedá vůbec fungovat“ (Michaela, KoCeRo)

Stejně jako u metody komunikativní animace, je i participativní plánování mnohdy užíváno bez konkrétního uvědomění si nebo znalosti této metody.

„S metodou participativního plánování jsem se dosud nesešla, ale při pochopení a osvětlení této metody mohu s klidným svědomím říct, že ji vlastně používám, aniž o tom vlastně vím nebo aniž bych si to uvědomovala.“ (Michaela, KoCeRo)

Z rozhovorů vyvstává jasná informace, že tato metoda při práci pomáhá a respondenti sdílejí názor, že je doslova jejich povinností v dětech vzbuzovat zájem o součinnost při aktivitách a jejich organizování. Dále je patrné, že je tento přístup jedním z důležitých motivačních faktorů.

„Právě plánování, tedy dávání si cílů do budoucna, je jedním ze způsobů, jak děti motivovat a nastartovat je k nějaké činnosti. Když dostanou nějaký zodpovědný úkol, aby do příště něco zajistili nebo se něco naučili, je to hnací motor, který je dokáže nabudit“ (Michaela, KoCeRo)

„Věřím, že kompetence umět se zapojit a spolupodílet se na organizaci projektu, činnosti nebo čehokoliv jiného, je jedna z nejdůležitějších kompetencí, které bychom měli v dětech probouzet.“ (Vladislav, Bouda)

Provedený výzkum byl zaměřen také na konkrétní aktivity, při kterých došlo k situacím, z nichž lze usoudit, že touto metodou se respondenti při svém působení ve volném čase s dětmi opravdu zabývají a považují ji za nezbytnou a přínosnou. Propůjčovat dětem některé role vychovatelů nebo tzv. dospělých se osvědčilo a je to jedním z rysů této metody.

„...mnohdy na nich pozoruji až komické napodobování chování dospělého v jeho roli. Například zvolit při fotbale někoho rozhodčím je pro dítě zkušenost k nezaplacení.“ (Vladislav, Bouda)

Všichni respondenti si uvědomují jeden z největších problémů, který sebou nesou romské děti všeobecně a zejména pak romské děti ze sociálně vyloučených lokalit. Doslova za neduh označili vlastnosti těchto dětí, kterými jsou neplánovitost, nezapojitelnost nebo nezapojování.

„Toto se nakonec projevuje v jejich dalším životě v dospělosti, což je opravdu velký problém. Myslím, že touto metodou se jim dá opravdu hodně pomoci do budoucna.“ (Ivana, KoCeRo)

Jako příklad byla uvedena aktivita, při které děti stavěly létající draky. Na závěr celé aktivity byla vyhlášena tzv. drakiáda – soutěž v pouštění draků. Při tomto dostaly děti příležitost zapojit se do organizace této aktivity.

„...dostaly prostor, aby se dohodly na tom, kdo se o co postará a co zařídí.“ (Ivana, KoCeRo)

Další s respondentů uvedl, také příklad toho, kde se děti zapojily. Bylo to při hudební zkoušce, kterou vedl. Tato aktivita byla podmíněna vystoupením na hudebním festivalu.

Děti byly zapojovány do organizace zkoušek a také do rozhodování o konkrétním programu celého vystoupení.

„Vždy, když se zkouší nějaká nová písnička, tak už její výběr nechávám s oblibou na dětech. Pro vystoupení před publikem na hudebním festivalu je opravdu zodpovědné jednání u těchto dětí fascinující.“ (Marek, Bouda)

Provedeným výzkumným šetřením je možné opět vyvozovat jistý závěr, který nasvědčuje tomu, že všechny zkoumané metody PVC jsou v jejich různých podobách v praxi vybraných respondentů užívány. Metoda participativního plánování je také užívána a opět vyvstává z výzkumného šetření realita, v níž jsou v podstatě užívané metody PVC provázány a vzájemně se v praxi doplňují. Ne jinak je tomu i s následující metodou PVC, kterou je informativní porada.

2.3.3 METODA INFORMATIVNÍ PORADY

Stejně jako předchozí dvě metody PVC, je i metoda informativní porady metodou, kterou vybraní respondenti oficiálně neznali před započítím výzkumného šetření. Nejprve byli tedy respondenti s podstatou této metody seznámeni. Po seznámení se s touto metodou vybraní respondenti uvedli stejně jako u předchozích zkoumaných metod PVC, že metodu informativní porady při své praxi užívají v jejich rozličných podobách také a to bez předchozí oficiální znalosti. Opět bylo zjištěno, že i tato metoda je ve většině praxí s dětmi nepostradatelnou a provázanou s ostatními metodami při prováděných aktivitách. Tato metoda ale také pomáhá i samotným vychovatelům, kdy si organizují své porady a na základě těchto po té vedou aktivity s dětmi.

„...se pravidelně scházíme s kolegy v práci v pondělí a radíme se a předáváme si poznatky.“ (Michaela, KoCeRo)

Tuto metodu tedy při práci používají, i když zde nespátřují tak výrazný význam této metody jako přímý nástroj výchovy. V podstatě všichni respondenti uvedli, že tuto metodu považují za nevyhnutelnou a „jen“ informativní.

„Pravdou je, že se snažím dětem poradit a navést je na správnou cestu. Mnohdy děti, ale také přijdou za mnou a o informaci si požádají.“ (Alena, SVP Spirála)

Pro práci s touto metodu je důležité dávat dostatečný prostor pro rozšíření všech potřebných informací, což mnohdy napomáhá při práci s dětmi k odhalování možných negativních jevů ve skupině dětí. Respondenti uvedli, že dostatečný tok informací je prevencí před problémy, které se mohou vyskytnout.

„Užívám třeba metodu v kruhu, kdy si všichni říkáme, co je zapotřebí, v čem je potřeba něco udělat a změnit.“ (Vladislav, Bouda)

„Posledně jsme řešili náznaky šikany, která se nakonec nepotvrdila a nevznikla.“
(Vladislav, Bouda)

Z provedeného šetření je patrné, že význam této metody je mezi respondenty považován zejména v kombinaci s ostatními zkoumanými metodami a vlastně participuje na všech aktivitách s dětmi. Při různých aktivitách je význam této metody také považován odlišně. Daleko větší důraz je na tuto metodu kladen kupříkladu při exkurzi na policejní stanici než při nějakém turistickém výletu. Tento závěr je pochopitelný a vyjádřili se k němu podobně všichni respondenti.

„Když jsme šli na exkurzi na policejní stanici, byly informace ohledně průběhu exkurze dětem opakovaně servírovány a neustále se dbalo na to, aby děti opravdu pochopily důležitost předávaných informací.“ (Michaela, KoCeRo)

Respondent Ivana, která působí v KoCeRu se setkala s touto metodou, jako s ostatními zkoumanými při svém studiu PVČ. Tato respondentka vnáší do názoru na tuto metody nový pohled. Jako jediná zmiňuje možnost využití této metody PVČ jako nástroj k sebereflexi a možnost snadnější empatie, což také pomáhá při práci se skupinou.

„Tato metoda mi pomáhá při práci i mě a to při pochopení a vcítění se do rolí dětí, když s nimi provádím touto metodou jistou sebereflexi a jsem schopna vnímat náladu ve skupině a vztahy mezi dětmi.“ (Ivana, KoCeRo)

Nejvýraznějším aspektem, který je společný jmenovatelem pro všechny rozhovory, je nerozdělitelnost a úzký vztah mezi touto metodou a ostatními zkoumanými metodami. Zde je naprosto zřejmé, že i tato metoda je součástí celého systému a je považována za součást komplexního nástroje pro výchovu a práci s dětmi.

„Pomocí rozvíjení komunikace se rozvíjí i schopnost plánovat a dostávat se k informacím a s informacemi také pracovat.“ (Jitka, Pedagog)

„K tomu mi pomáhají, ale všechny metody jako komplexní nástroj pro práci s dětmi“
(Ivana, KoCeRo)

Na konkrétních příkladech je tento fakt uveden hned v několika rozhovorech s respondenty. Tento pohled je uveden při hudební zkoušce na vystoupení, při tréninku fotbalu, při stavění a pouštění draků, ale také při kroužku první pomoci, kdy děti trénovaly jednotlivé disciplíny první pomoci.

„Při zkoušce nějaké skladby se kolektivně také neustále radíme a sdílíme své pocity, názory a tedy i informace. Při tomto se rozvíjí i jejich slovní zásoba, která je mnohdy opravdu žalostná.“ (Marek, Bouda)

Při tréninku fotbalu je v rozhovoru s respondentem Radkem (KoCeRo) přímo popsána situace, kdy došlo k rozmanité výměně informací. Na základě fotbalového týmu

Barcelony se rozproudila hromadná debata, která obsahovala několik oblastí. Debata zasáhla do oblasti zeměpisu, pravidel fotbalu, výchovy, motivace atd.

„Myslel jsem, že je nebude zajímat nějaké povídání o Španělsku, ale byl jsem mile překvapen jejich zájmem a byla to poměrně vydatná informační exkurze do světa fotbalu...“ (Radek, KoCeRo)

2.3.4. METODA STREETWORK

Ani metoda streetwork, která je předmětem výzkumného šetření, se neodlišuje v základním aspektu, který je společný pro všechny zkoumané metody PVČ. Tímto společným aspektem je to, že i tato metoda je v praxi respondentů užívána. Rozdíl zde je v tom, že tuto metodu a její techniky všichni respondenti znají. Koresponduje tak s předpokladem, který byl pro výzkumné šetření vytvořen. Metoda streetwork je ale první metodou, k jejímuž přímému užívání se kladně nevyjádřili všichni dotazovaní respondenti. Z celkového počtu sedmi respondentů uvedli 3 respondenti, že tuto metodu při své praxi přímo neuvžívají.

Všichni respondenti uvedli, že se s touto metodou seznámili již na střední nebo dokonce základní škole a jejich prvotní seznámení se s touto metodou bylo ve vztahu k drogové problematice.

„...streetworkerem se označoval člověk, který se pohyboval mezi lidmi závislými na drogách. Myslím, že takto tuto metodu poznal asi každý.“ (Michaela, KoCeRo)

Jeden z respondentů uvádí, že při aktivitě žonglování a hry s létajícím talířem, napomohla metoda streetwork k tomu, že lze přímo při aktivitě sledovat předpoklady, schopnosti a dovednosti dětí (kupř. manuální a celomotorickou dovednost), které lze dále rozvíjet. Styl mluvy, celkový přístup, ale také oblečení napomáhá přibližovat se k dětem.

„Lépe se mi takto proniká přímo k nim a oni si také hledají snadněji cestu ke mně.“
(Alena, SVP Spirála)

„Snažím se nevyčnívat a zapadnout mezi děti. K tomuto uzpůsobuji i své oblečení a trochu i chování.“ (Vladislav, Bouda)

Provedeným výzkumným šetřením se podařilo sesbírat informace, z kterých také lze usoudit, že metoda streetwork je respondenty, kteří ji užívají, hodnocena jako velký přínos při navazování vztahů a prvních kontaktů s dětmi. Opět se zde prolíná i metoda komunikativní animace, která je nepostradatelnou. K navazovaným vztahům s dětmi respondenti v rozhovoru uvedli, že technika metody streetwork jim pomáhá proniknout do vazeb mezi dětmi a děti se před nimi nestydí nebo neobávají říct i osobní věci, které by normálně před dospělým člověkem neřekly.

„Vím, že mi to pomáhá při řešení osobních záležitostí dětí, protože se přede mnou nepřetvařují a nemají problém se mnou řešit své problémy, které by jinak s dospělými neřešily.“ (Alena, SVP Spirála)

„K tomuto mi pomáhá vlastně metoda streetworkera, kdy mi opravdu věří a berou mě.“
(Alena, SVP Spirála)

Metoda streetwork byla v jednom z rozhovorů spojena s preventivními vlastnostmi. Tato metoda je celkově považována za prospěšnou, co se týče prevence negativních jevů a tento fakt byl dokázán i tímto výzkumným šetřením.

„Myslím, že tato metoda mi také pomáhá předcházet problémům ve skupině dětí, protože jsem víc v centru dění.“ (Vladislav, Bouda)

„To jsem ocenil hlavně, když jsme řešili náznaky šikany.“ (Vladislav, Bouda)

Provedeným výzkumným šetřením je možné opět vyvozovat jistý závěr, který nasvědčuje tomu, že všechny zkoumané metody PVC jsou v jejich různých podobách v praxi vybraných respondentů užívány. Metoda streetwork je také užívána a opět vyvstává z výzkumného šetření realita, v níž jsou v podstatě užívané metody PVC provázány a vzájemně se v praxi doplňují. K přímému užívání metody streetwork se kladně vyjádřili 4 z celkového počtu 7 respondentů.

2.4 DISKUZE

V této kapitole se zamýšlím nad zvolenou metodou výzkumného šetření, kterou jsem ve své práci použil. Dále shrnuji a diskutuji dosažené výsledky, které mohu po provedeném výzkumném šetření vyvodit.

Použitá metodika kvalitativního rozhovoru se osvědčila. Vzhledem k tomu, že jsem měl svou osobní zkušenost z praxe a možnost se dříve seznámit s jednotlivými respondenty i organizacemi, v kterých působí, mohl jsem využít těchto znalostí a provést kvalitativní rozhovory. Všechny rozhovory jsem vedl osobně a tento můj první výzkum mohu zhodnotit pozitivně. Při kontaktování respondentů a nastínění záměru šetření, jsem u respondentů zaznamenal jistou absenci znalosti názvů vybraných metod PVC. K tomuto jsem upravil postup při rozhovoru, kdy jsem každý rozhovor započal nejprve seznámením respondenta s danými metodami a při tom jsem zjistil jejich dosavadní znalost těchto metod. Po tomto jsem již mohl přistoupit k samotnému rozhovoru zaměřenému na obě stanovená hlediska.

Podářilo se mi vytěžit při rozhovorech s respondenty všechny potřebné informace, které umožnily vyvodit jasné závěry ohledně základních dvou hledisek. k hledisku, zda (jestli vůbec) se vybrané metody PVC používají v praxi je odpověď dle výsledků výzkumného šetření naprosto zřejmá. Všichni respondenti uvedli, že metody užívají. k hledisku, jak vybrané metody PVC pomáhají při práci s romskými dětmi je odpověď dle výzkumného šetření také kladná. Z výsledků je zřejmé, že metody již svou podstatou a možným uplatněním napomáhají při práci s dětmi a celkově tuto práci usnadňují.

V kontextu s oběma hledisky je respondenty nezmiňovanější a nejpoužívanější metoda komunikativní animace. Tuto metodu označili všichni respondenti za metodu, bez které se v podstatě nelze při praxi obejít. Jako příčinu, proč je tato metoda tolik nenahraditelná, předpokládám to, že romským dětem takto může nahrazovat chybějící rodinné zázemí. Rodina by měla být základem a sociální skupinou, která je „na prvním místě“. Zde také probíhá, respektive by měla probíhat první tzv. primární socializace.⁴³ Pocit, „že je někdo bere“ je jedním ze stimulů, které při práci s romskými dětmi lze využít. Vzhledem k tomuto přirozenému chování dětí se i metoda komunikativní animace stala přirozenou součástí a technikou práce s romskými dětmi. Její nápomoc při práci je neocenitelnou zejména při motivování dětí, rozvíjení jejich komunikace a kompetence se začleňovat. Tím také přispívá k socializaci a tvoření vztahů ve skupině. Obdobně je tomu i s metodou participativního plánování. Tato metoda je také označována respondenty za naprosto přirozenou. Pravdou je, že romské děti ze sociálně vyloučených lokalit mají opravdu nerovné podmínky při vstupu do společnosti mimo rodinu. Při prvním odpoutání od rodiny přebírá, nebo by tedy měla přebírat hlavní funkce rodiny instituce, kterou je zpravidla škola. Zde se na děti kladou jisté nároky a požadavky, které dítě musím nějakým způsobem akceptovat.⁴⁴ Nejiné tomu je i při docházce do volnočasových organizací. Toto je také důvod toho, že i metoda participativního plánování je také poměrně přirozeně používanou metodou dotazovanými respondenty. Romské děti, které ve svém volném čase navštěvují tyto organizace pro trávení volného času, jsou mnohdy poprvé v takovém postavení, které jim propůjčuje jistotu a bezpečí, což mnohdy může a také ovlivňuje jejich vztahy a do budoucna je zde patrný jistý výchovný efekt, co se vztahových norem a orientace ve společnosti týče.⁴⁵ O toto je opřen také kladný výsledek ve vztahu, jak tato metoda pomáhá. V zapojování dětí do aktivit a jejich organizací je také spatřován základ demokratického chování.

⁴³ Srov. HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas*, s. 56.

⁴⁴ Srov. HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas*, s. 219-221.

⁴⁵ Srov. PÁVKOVÁ, J. a kol. *Pedagogika volného času*. s. 53-55.

Získané informace vztažené k užívání metody informativní porady jsou již zaznamenány v menším měřítku. Metoda informativní porady se přímo odvíjí od samotné aktivity nebo konkrétního přístupu praktika. Je důležité si uvědomit, že metoda informativní porady neznamena jen přímou organizaci nějaké aktivity, ale pracuje se třemi základními prvky. Těmito jsou jako základní informace, která je ovšem také k dané situaci vysvětlena. Uvědoměním si této skutečnosti se teprve naplňuje celý význam této metody.⁴⁶Z tohoto důvodu nepovažuji ani já tuto metodu za tolik přirozenou a tomuto nasvědčuje i konečný výsledek výzkumného šetření. Z tohoto je skutečně patrné, že tato metoda užívaná v praxi s romskými dětmi je, ovšem nikoliv v takovém měřítku jako metody předešlé. Tato metoda tedy nejčastěji napomáhá organizaci různých aktivit. Má efekt preventivní a mnohdy i bezpečnostní ve vztahu k možným úrazům při aktivitách. Práce s informacemi je přínosná i v kontextu s budoucím chováním dětí při dalších aktivitách.

Odlišná situace vyplývá jen u poslední zkoumané metody, kterou je streetwork. Tato metoda má několik specifík a tyto byly také rozhodujícím aspektem u všech odpovědí dotazovaných respondentů. Celkem 3 ze 7 respondentů se vyjádřili k této metodě negativně ve vztahu k jejímu užívání v praxi. Nelze pominout fakt, že tato metoda je svou podstatou specifická a klade nemalé nároky na praktika, který se rozhodl tuto metodu užívat. Hlavní předpoklad úspěchu této metody je docházka do míst, kde dochází ke kontaktu s klienty. Dalším předpokladem je časová dostupnost a v mnohých případech také hraje roli věk.⁴⁷ Toto byl také důvod odpovědí, kdy respondenti mnohdy užívají jen určité techniky této metody nebo její základní znaky. Důvodem, proč tři respondenti uvedli, že tuto metodu neuvívají, bylo jejich zaměstnání, kdy s dětmi pracují na konkrétním místě, kam za nimi děti přicházejí. Tímto místem byly organizace, v kterých respondenti působí. Kladným výsledkem se ovšem tato metoda prezentuje vzhledem k druhému hledisku. Tato metoda pomáhá zejména svou prevencí před negativními jevy a respondenti, kteří ji uvívají, uvádějí fakt, že se díky této metodě dostávají k dětem mnohem blíže a jsou schopni s nimi řešit osobní věci, které by jinak s dospělými neřešili.

⁴⁶ Srov. KAPLÁNEK, M. *Metodika zájmových činností* [skriptum], s. 11.

⁴⁷ PÁVKOVÁ, J. a kol. *Pedagogika volného času*, s. 79-80.

ZÁVĚR

Cílem mé bakalářské práce bylo ověření a popsání praktického užívání metod pedagogiky volného času (komunikativní animace, participativní plánování, informativní porada a streetwork) při působení ve volném čase romských dětí ze sociálně vyloučených lokalit města Český Krumlov. Motivací k tomuto tématu byla moje vlastní zainteresovanost, kdy se v dané problematice pohybuji jak ve volném čase, tak i pracovně jako policista.

V teoretické části je popsána problematika pedagogiky volného času a vybraných metod. Dále je zde popsána současná situace v Českém Krumlově ve vztahu k sociálnímu vyloučení a romským dětem, které v něm žijí. Dále teoretická část popisuje vybrané organizace, které volnočasově působí na území města Český Krumlov. Praktická část se zaměřuje na výzkumné šetření. Toto bylo realizováno ve formě kvalitativních rozhovorů, s celkem sedmi respondenty, kteří působí ve vybraných volnočasových organizacích se zaměřením na romské děti. Rozhovory jsem vedl osobně a to formou dotazování na předem vytvořené podotázky k jednotlivým metodám PVČ (viz. příloha č. I)

Na základě výzkumného šetření jsem dospěl k závěru, že vybrané metody PVČ jsou v praxi používány a poodhalil jsem také způsob, jakým tyto metody pomáhají respondentům při jejich aktivitách. Při tomto byl potvrzen předpoklad, že metody PVČ jsou vzájemně provázány a prolínají se. Z výzkumného šetření vzešel poznatek absence znalosti odborné terminologie konkrétních vybraných metod PVČ respondentů. Toto ovšem nepovažuji za negativní zjištění, ale jako výzvu k provádění osvěty v dané věci. Za negativní tento fakt nepovažuji také proto, že při rozhovorech vyšlo najevo, že vlastně techniky jednotlivých metod jsou v praxi respondentů používány navzdory zmíněné neznalosti konkrétních metod. Výzkumným šetřením byly zajištěny různorodé a rozmanité názory jednotlivých respondentů, které jsou provázány společným činitelem, kterým je pozitivní zjištění, že techniky těchto metod usnadňují a zefektivňují vedení dětí ve volném čase v mnoha ohledech.

Věřím, že tato bakalářská práce je přínosem pro danou problematiku volnočasového působení, jelikož nastiňuje možnost, jak s romskými dětmi lze pracovat a jak s nimi jednat. Pro mě samotného je výsledek tohoto výzkumného šetření ujištěním se o velikosti potenciálu využitelnosti metod PVČ v práci s romskými dětmi. Jako policista, který má možnost se spolupodílet a nějakým způsobem ovlivnit budoucnost těchto dětí a tím i budoucnost celé společnosti, považuji kladný výsledek této práce za inspirativní a motivační pro další činnost. Věřím, že na poli výchovy romských dětí ze sociálně vyloučených lokalit, kde je metody pedagogiky volného času možno uchopit jako nástroj k efektivní výchově a napomáhání procesu socializace, je mnoho prostoru pro hledání nových cest a rozšiřování dalších postupů k řešení dosud neřešitelné a mnohdy neřešené romské problematiky v České republice.

POUŽITÉ ZDROJE

BIBLIOGRAFIE

DAVIDOVÁ, E. a kol. *Kvalita života a sociální determinanty zdraví u Romů v České a Slovenské republice*. Praha: Triton, 2010. ISBN 978-80-7387-428-5.

HAYES, N. *Základy sociální psychologie*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-283-6.

HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-927-5.

JAKOUBEK M., BUDILOVÁ L., *Cikánské skupiny a jejich sociální organizace*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2009. ISBN 978-80-7325-178-9.

KAPLÁNEK, M. *Metodika zájmových činností* [skriptum]. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Teologická fakulta.

KAPLÁNEK, M. *Participace dětí a mládeže* [skriptum]. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Teologická fakulta.

KAPLÁNEK, M. *Základy pedagogiky volného času* [skriptum]. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Teologická fakulta.

NAVRÁTIL, P. a kol. *Romové v české společnosti*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-741-8.

PALEČEK, J. *Využití prvků netradičních sportovně pohybových aktivit ve volnočasových aktivitách u romské mládeže* [bakalářská práce]. Brno: Masarykova Univerzita, 2010.

PÁVKOVÁ, J. a kol., *Pedagogika volného času*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-423-6.

Pravidla českého pravopisu. Školní vydání včetně dodatku. Ústav pro jazyk český, Akademie věd České republiky. Praha: Fortuna, 2004. ISBN 80-7168-913-0.

PROKEŠOVÁ, M. *Volný čas a co s ním?* [skriptum]. Ostrava: Ostravská univerzita. Pedagogická fakulta. 2004.

PRŮCHA, J. *Multikulturní výchova*. Praha: ISV, 2001. ISBN 80-85866-72-2.

RYTÍŘ J., ČERMÁK J., ZUNT T., 2. *Komunitní plán sociálních služeb na léta 2009 / 2011*. Město Český Krumlov, 2009.

SPOUSTA, V. *Metody a formy výchovy ve volném čase*. Brno: Masarykova univerzita, 1996. ISBN 80-210-1275-7.

SÝKORA, L. *Rezidenční segregace*. Praha: Univerzita Karlova, 2010. ISBN 978-80-86561-34-9.

TMELOVÁ, J., SÝKORA, L., *Prevence prostorové segregace*, Praha: Univerzita Karlova. Přírodovědecká fakulta, 2005.

URBAN, D. *Motivační faktory v práci salesiánů s romskou mládeží* [disertační práce]. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulta, 2009.

Usnesení vlády České republiky č. 384, ze dne 9. dubna 2008 ke strategii pro práci Policie České republiky ve vztahu k menšinám pro období let 2008 až 2012.

VÁŽANSKÝ, M., *Volný čas a pedagogika zážitku*. Brno: Masarykova Univerzita 1992. ISBN 80-210-0428-2.

ELEKTRONICKÉ ZDROJE

Komunitní centrum Rovnost [online]. Český Krumlov: 2013 KoCeRo, [cit. 27. leden 2013]. Dostupné na WWW <http://www.kocero.cz/info>.

Ministerstvo pro místní rozvoj [online]. Praha: MMR, 2010 [cit. 8. leden 2013]. Dostupné na WWW < <http://www.mmr.cz/cs/Stavebni-rad-a-bytova-politika/Bytova-politika/Programy-Dotace/Ostatni/Socialne-vyloucena-romska-lokalita>>.

Nahlížení do katastru nemovitostí [online]. ČÚZK, 2004 - 2013, [cit. 31. leden 2013]. Dostupné na WWW: <http://nahlizeniidokn.cuzk.cz/VyberBudovu.aspx?typ=Stavba#>.

Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež Bouda [online]. Český Krumlov, [cit. 22. leden 2013]. Dostupné na WWW <http://bouda.cpdm.cz/index.php?page=page&kid=202>.

Strategický plán města Český Krumlov [online]. Český Krumlov, [cit. 22. leden 2013]. Dostupné na WWW: http://obcan.ckrumlov.info/docs/dokumenty/strategic_plan/profil_mesta.pdf.

Středisko výchovné péče Spirála [online]. Český Krumlov: © 2009 – 2013, [cit. 22. leden 2013]. Dostupné na WWW <http://www.spirala-krumlov.cz/php/?clanek=uvod>.

PŘÍLOHA I.

Základními otázkami pro kvalitativní rozhovor jsou tyto:

Zda (jestli vůbec) jsou využívány vybrané metody (komunikativní animace, participativního plánování, informativní porada a streetwork) PVČ při práci s romskými dětmi žijícími v sociálně vyloučených lokalitách v Českém Krumlově?

Jak (jakým způsobem) pomáhá využívání vybraných metod (komunikativní animace, participativního plánování, informativní porada a streetwork) PVČ při práci s romskými dětmi žijícími v sociálně vyloučených lokalitách v Českém Krumlově?

Obě tyto otázky byly zodpovězeny respondentem ke každé z vybraných metod PVČ (viz. výše v textu) a byly doplněny o rozšiřující otázky pro získání informací vedoucích k závěrečnému vyhodnocení výsledků výzkumu.

Komunikativní animace

Jak probouzí zájem u dětí?

Jak pracujete s komunikací při práci s dětmi?

Jak objevujete osobní schopnosti jednotlivých dětí?

Jak děti podněcujete ke společné činnosti?

Jak při práci s dětmi pomáhá podněcování touto metodou?

Participativní plánování

Spolupodílejí se děti na aktivitách nebo jejich plánování?

Jak se děti spolupodílejí?

Je patrná změna v jejich přístupu při spolupodílení se?

Jak u dětí vzbuzujete zájem o spolupodílení se na aktivitách či plánování?

Informativní porada

Jak pracujete s informacemi ve vztahu k dětem (činností s nimi)?

Radíte dětem z vlastní iniciativy?

Žádají děti sami o radu?

Mění se chování dětí ve vztahu k informacím a poradám?

Streetwork

Co považujete za základ metody streetwork?

Je z Vašeho pohledu tato metoda vhodná ve výchově dětí?

Kdy tuto metodu využíváte?

Jakým způsobem tuto metodu užíváte?

PŘÍLOHA II.

RADEK, SOCIÁLNÍ PRACOVNÍK, KOCERO O.P.S.

Pracoval jsem v KoCerRu jako ředitel a zde jsem se zabýval převážně romskými dětmi, s kterými jsme zde pracovali. O metodách PVČ jsem se při své praxi c KoCeRu dozvěděl poměrně hodně a to od svých podřízených. Pracovala s námi kolegyně Ivana, která studovala PVČ v Českých Budějovicích a s touto jsme poměrně hodně diskutovali danou problematiku. Já jsem se věnoval většinou klukům, kteří hráli malou kopanou. Při vedení takového kroužku nebo aktivity jsem užíval mnoho technik, které mi pomáhaly při organizaci a celkovém průběhu každé aktivity. Nepoužíval jsem přímo metodu komunikativní animace, ale její znaky se zde nalézt dají. Podněcovat kluky k činnosti a snažit se je motivovat bylo velice důležité. Vzhledem k jejich povaze (lenosti) bylo zapotřebí je přesvědčit kupříkladu k tréninkovému běhání a fitness režimu. Toto se zprvu zdálo být nemožným, ale správný stimul jsem vždycky našel a to díky technikám, které by se daly označit jako metoda komunikativní animace. Při tomto jsem také pracoval s informacemi, které sehrávali také velkou roli. Informativní porady byly v podstatě na každém začátku tréninku. Zde jsem s informacemi pracoval několika způsoby, ale pokaždé v podstatě podobně. Informace jsem předal, dal jsem prostor pro diskuzi a také jsem nechával poměrně hodně prostoru pro rozhodování na dětech, aby si vyzkoušely roli toho, kdo má o něčem rozhodnout. Příkladem tohoto by mohlo být třeba rozlosování na dva týmy, aby se mohl hrát tréninkový fotbal. Samozřejmě si kluci mezi sebou řekli, kdo s kým chce hrát, ale nakonec kolem toho bylo spíš spousta dohadů. Proto jsem je rozdělil já, ale to se jim také nelíbilo a tak jsem určil dva největší „řečníky“, aby se této úlohy chopili. Bylo vidět, jak to s celou skupinou oťráslo a najednou zjistili, že to není jen tak, starat se o organizaci takové tréninkové jednotky. Nakonec museli uznat, že se mnohdy nechovám jako pedant jen pro svou potěchu a pochopili, že vést a rozhodovat při jakékoliv aktivitě není zdaleka tak jednoduché, jak se na první pohled zdá být. Zde cítím jisté podobnosti v metodách PVČ a technikách, které aplikuji při své praxi. Je také důležité prostředí, kde se taková aktivita odehrává. Také můj přístup je velice důležitý a to myslím od vystupování, přes vyjadřování a

používání správné mluvy až po styl oblékání. Dokud jsem v běžném oblečení, které nosím do práce, je znát jistý odstup, který děti udržují. Když přijdu do tělocvičny nebo na hřiště v teniskách a nějakém fotbalovém dresu, okamžitě se situace změní. Dokonce jsem si koupil fotbalový dres španělského klubu Barcelony a to byl teprve potom povyk. Nevěřil bych, že mají takovou znalost zeměpisu, když jsem s nimi řešil, jestli vlastně vůbec vědí, kde ta Barcelona je na mapě. Myslel jsem, že je nebude zajímat nějaké povídání o Španělsku, ale byl jsem mile překvapen jejich zájmem a byla to poměrně vydatná informační exkurze do světa fotbalu, kde jsem se i já dozvěděl několik zajímavostí. Zde se ale nenaučili něčemu jen kluci na tréninku, ale také já. Mít na takovou aktivitu vypracovanou přípravu a vědět přesně za čím v dané aktivitě jdu, je pro mě představa inspirující. Bylo vidět i na zúčastněných, že byli překvapeni, jak se sami zapojili a nejprve u nich převažoval pocit, že by neměli být tak aktivní, ale nakonec se nechali strhnout tím, že mají, co k tématu říct. Při tomto probíhalo i plánování na turnaje a zápasy, kde bylo potřeba se připravit a u tohoto byla využita vlastně metoda plánování a participace. Ve všem tomhle působení na děti jsou metody PVCČ doslova všudypřítomné a mělo by se o nich daleko více mluvit a to zejména v rodinách. Myslím, že rodiče by měli být a většinou jsou prvními vychovateli svých dětí.

MICHAELA, SOCIÁLNÍ PRACOVNÍK, KOCERO O.P.S.

S metodami PVČ jsem se setkala poprvé ve své práci v KoCeRu, kde jsem začala pracovat nejprve jako dobrovolník a terénní pracovník. Zde jsem se setkala s tímto přístupem, který jsem do té doby neznala a celkem mě překvapilo, jak velký vliv tyto metody nebo techniky práce s dětmi mohou mít. Člověk při práci s dětmi instinktivně ví, jak vystupovat a jak působit, ovšem ve srovnání s užitím komunikativní animace je opravdu velký rozdíl. Myslím tím cílené užití této metody, kdy jsem i já musela uznat, že jak se říká: “něco na tom je.“ Tyto děti potřebují povzbuzení a často zanechávají činnosti již při prvních nezdarech. Zde je užití stylu a zásad této metody nezbytné a nenahraditelné. Dodržováním základních zásad každé z metod PVČ se mi práce s dětmi usnadnila. Zejména s romskými dětmi je důležitý určitý model komunikování a motivace a právě zjištění, že se lze připravit a zdokonalovat v tom, jak s dětmi mluvit nebo jednat, mi umožnila metoda komunikativní animace. Mluvím k dětem naprosto upřímně a snažím se jim být spíš starší kamarádkou nebo sestrou než dohledem a dozorem nebo vychovatelem. Nemohu říci, že tuto metodu cíleně užívám a při každém svém vedení dětí si ji uvědomuji a dbám na to, abych se od ní neodchýlila, ale vím, že mé celkové podvědomí se touto metodou v podstatě stále řídí. Užívám tuto metodu a snažím se ji co nejvíce při své práci zdokonalit. S metodou participativního plánování jsem se dosud nesetkala, ale při pochopení a osvětlení celé této metody mohu s klidným svědomím říct, že ji vlastně používám, aniž o tom vlastně vím nebo aniž bych si to uvědomovala. Bez jistého plánování se v naší činnosti nedá vůbec fungovat. Právě plánování, tedy dávání si cílů do budoucna, je jedním ze způsobů, jak děti motivovat a nastartovat je k nějaké činnosti. Když dostanou nějaký zodpovědný úkol, aby do příště něco zajistili nebo se něco naučili, je to hnací motor, který je dokáže nabudit a mnohdy se stane, že motivace přeroste až v jistou horlivost. Se zapojováním dětí do širší spolupráce zatím zkušenost nemám, jelikož děti nechodí tak pravidelně, aby se dal navázat nějaký delší vztah nebo činnost na nějakém dlouhodobém projektu. Jako příklad mohu uvést kroužek tancování. Zde dokonce vznikl problém s tím, že jeden chlapec nepřišel do školy, protože se učil taneční sestavu na vystoupení. Takové jednání je zde potřeba zase ohlídat. Nesetkala jsem se zatím ani s tím, že by se nějaké dítě začalo nějak výrazněji spolupodílet na organizaci nebo se dokonce postupem času stalo

organizátorem nebo tvůrcem něčeho nového. Ale toto ovšem také záleží na nás, jak jsme s dítětem schopni pracovat. Věřím, že tato metoda mi při mé práci pomůže jednou potkat nebo ovlivnit natolik někoho s mládeže, kdo by se takto dokázal uplatnit a do budoucna skutečně byl aktivní.

S informativní poradou jsem se setkala také až zde v KoCeRu, kde jsem absolvovala několik schůzek s kolegy. To bylo vlastně mé první setkání s touto metodou. Dodnes se pravidelně scházíme s kolegy v práci pravidelně v pondělí a radíme se a předáváme si poznatky. Metodu tedy při práci používám a pomáhá hlavně nám, kteří zde pracujeme. Užívám tuto metodu i při práci s dětmi a mnohdy je to i baví, ale opět je to tak, že si vlastně ani mnohdy neuvědomuji, že tuto metodu užívám. Cíleně se na tuto metodu zaměřuji většinou v případech, kdy plánujeme třeba výlet nebo nějakou exkurzi. Zde je taková informační porada na místě, aby se děti dozvěděli vše potřebné. Když jsme šli na exkurzi na policejní stanici, byly informace ohledně průběhu exkurze dětem opakovaně a neustále se dbalo na to, aby děti opravdu pochopily důležitost předávaných informací. Konkrétní význam této metody použitelný při výchově dětí neznám. Musela bych se o to asi víc zajímat, což je určitá výzva k dalšímu poznávání a rozvíjení této metody. S metodou streetwork jsem se setkala již někdy na střední škole, kde se streetworkem označoval člověk, který se pohyboval mezi lidmi závislými na drogách. Myslím, že takto tuto metodu poznal asi každý. O dalších možnostech práce tzv. streetworkera jsem se dozvěděla při vysokoškolském studiu. Já osobně se touto metodou příliš nezabývám. Potkávám se s tzv. streetworkery, ale já tuto metodu nepoužívám. Vím, že streetworkerům se daří s dětmi navázat daleko větší citovou vazbu a přátelství a dozví se od nich víc, než mi tady v KoCeRu. Toto považuji asi za jeden z velkých přínosů této metody. Na streetwork se dívám pozitivně a vím, že má pozitivní dopady.

IVANA, ZAMĚSTNANEC, KOCERO O.P.S.

S metodami PVČ jsem se setkala za studia na TF JCU oboru pedagogiky volného času. Byly to z metody, které rozváděl pan Kaplánek při přednášce a ve svých skriptech. Tyto metody mě zaujaly a tak jsem se rozhodla je vyzkoušet, respektive se je naučit používat. Přišlo mi, že jsou tyto metody poměrně samozřejmé, ale až jejich cílené užívání mi ukázalo, že je práce s nimi skutečně přínosná. Metody užívám stále a snažím se ji více a více zdokonalit nebo rozvádět. Pomáhají mi zejména při práci s romskými dětmi, kde velice těžké navodit tvůrčí nebo soustředěnou atmosféru, ať už k čemukoliv. Pozornost a soustředěnost těchto dětí je velice krátkodobá a je potřeba je neustále podporovat a podněcovat jejich nadšení. Velice brzy (již při prvním nezdaru, nebo dokonce při náznaku prvního nezdaru) je opouští nadšení a chybí jim jistá cílevědomost. A právě při tomto mi pomáhá metoda označená jako komunikativní animace. S metodou participativního plánování jsem se setkala také při studiu na TF JCU oboru pedagogiky volného času. Byla to jedna z metod, kterou rozváděl pan Kaplánek při přednášce a ve svých skriptech. Tato metoda mě zaujala a tak jsem se rozhodla ji vyzkoušet, respektive se ji naučit používat. Tato metoda (ve srovnání s metodou komunikativní animace) mi nepřipadala tolik známá a samozřejmá, ale přesto jsem cítila, že je jednou z činností, které vlastně člověk čas od času provádí. Zjistila jsem, že užívat tuto metodu plánovitě a cíleně je velkým přínosem. Neorganizovaná taková činnost se mnohdy mívá účinkem. Tato metoda mi pomáhá při práci s romskými dětmi, jelikož jednou z hlavních neduhů této mládeže je neplánovitost a jejich nezapojitelnost nebo nezapojování či nespoluúčastenství. Toto se nakonec projevuje v jejich dalším životě v dospělosti, což je opravdu velký problém. Myslím, že touto metodou se jim dá opravdu hodně pomoci do budoucna. Stejně jako s předchozími metodami, jsem se setkala i s informativní poradou při svém studiu pedagogiky volného času. A v podstatě mohu odpovědět na všechny otázky úplně stejně jako u předchozích metod. Metodu užívám a je přínosem. Hodnotím ji pozitivně, i když necítím u ní takovou výchovnou funkci jako u metod předchozích. Tato metoda pomáhá při práci i mě a to při pochopení a vcítění se do rolí dětí, když s nimi provádím touto metodou jistou sebereflexi a jsem schopna vnímat náladu ve skupině a vztahy mezi dětmi. Snažím se také být tím rádčem a poradcem, který je možným řešením pro problémy dětí. k tomu mi pomáhají, ale všechny metody

jako komplexní nástroj pro práci s dětmi. S metodou streetwork jsem se setkala již dávno (asi někdy na střední škole), ale její význam byl v té době omezen pouze na drogovou problematiku. Dnes již vím, že je to obsáhlá metoda možného přístupu, která je hojně užívaná v praxi. Já tuto metodu neužívám, protože pracuji s dětmi přímo v KoCeRu. Víím, že tato metoda je nápomocná při kontaktu s dětmi zejména proto, že je člověk dětem nejbližší a je víc kamarád než vychovatel nebo dozor. Myslím, že může jít s dětmi „víc na dřeh“, tím myslím, že s dětmi prožívá jejich volný čas v jejich prostředí, kde jsou skutečně sami sebou.

Jako příklad mohu uvést činnost, kdy jsme s dětmi vyráběli létající draky z papíru a dřívěk. Následovala potom drakiáda, což byl cíl, ke kterému jsme společně špěli. Nejprve bylo potřeba dětem říct, co všechno taková činnost obnáší a tak jsme tedy pracovali s informacemi ohledně plánování příští schůzky. Bylo zapotřebí jejich přispění, kdy si přinesli pomůcky a již zde jsem dětem dala prostor, aby se dohodly na tom, kdo se o co postará a co zařídí. U tohoto jsem mohla pozorovat jejich jednotlivé schopnosti a dovednosti. Při vyrábění draků v příští schůzce jsem opět pracovala s informacemi a děti jsem nechala opět i prostor dětem, aby se uplatnily. Při malování draků bylo opět možno nechat vyniknout individuality. Tato činnost mi také umožnila se k dětem více přiblížit, protože při práci na vytváření draků několikrát doslova zapomněly, kdo vedle nich sedí nebo stojí a brali mě jako kamarádku a ne jako dospěláka.

ALENA, DOBROVOLNÍK, SVP SPIRÁLA

O existenci pedagogiky volného času vím, ale konkrétní metody, které jsou mi zde prezentovány, přímo neznám. Jsem překvapená, že vlastně takové téma je zpracováno a ještě více mě překvapuje fakt, že tyto metody vlastně v jejich různých podobách užívám při své praxi s dětmi, aniž bych si to přímo uvědomovala. Nemohu říci, že je užívám v té podobě, jaká je mi nyní předložena, ale je pravda, že jistou podobnost zde shledávám. Komunikace a animace je moji přirozeností a bez těchto dvou technik bych vlastně nemohla vůbec nic s dětmi dělat. To, jak se vlastně snažím s dětmi pracovat je vlastně velice blízké metodám PVCČ, které jsou předmětem tohoto rozhovoru. Asi nejlépe rozpoznat užívání metod PVCČ při mé praxi bude možné na konkrétním příkladu. Konkrétní činnost nebo aktivita může být kupříkladu odpoledne na sídlišti Mír v Českém Krumlově, kde jsem mezi děti přišla a chtěla jsem naplánovat hru s létajícím talířem a míčky na žonglování. Zprvu se děti rozdělily na ty, co byly nadšené a asi třetina z nich byla zásadně proti. Pochopila jsem, že je to naprosto přirozené a budu se muset zapříčinit. Tady jsem vycítila, že je potřeba pracovat s celou skupinou a najít cestu, jak motivovat ty, co se zapojit nechťejí a neodradit ty, kteří jsou pro aktivitu. Plán byl, aby se do příště děti připravily na žonglování a hry s létajícím talířem. Zde právě přišla na řadu animace a vlastně i komunikativní animace. Musela jsem děti pro věci nadchnout a k tomu jsem užila hned několik možností. Jednou z těchto možností bylo to, aby do příště zjistili nebo vymyslely všechny možné hry s létajícím talířem a aby zjistili, co nejvíc informací o žonglování. Byla jsem překvapená, jak děti reagovali a do příště opravdu přinesli mnoho nápadů a dokonce i několik míčeků na žonglování. Při samotné aktivitě jsem mohla také sledovat u dětí jejich dovednosti, schopnosti nebo předpoklady a tyto dál rozvíjet. K tomuto mi také pomáhá to, že se snažím k dětem co nejvíc přiblížit a to jak mluvou a přístupem, tak i oblečením. Chovám se k nim jako ke svým kamarádům a chtěla bych, aby mě tak také braly. Nechovají se ke mně tak jako k doзору nebo dospělému pedagogovi nebo k rodičům. Lépe se mi takto proniká přímo k nim a oni si také hledají snadněji cestu ke mně. Víím, že mi to pomáhá také při řešení osobních záležitostí dětí, protože se přede mnou nepřetvařují a nemají problém se mnou řešit své problémy, které by jinak asi s dospělým neřešily. Komunikativní animaci užívám tedy vlastně taky, i když dosud jen v nekonkrétní podobě. Snažím se navodit

vždy dobrou a přátelskou atmosféru a nechávám děti, aby se mezi sebou musely domluvit, rozhodnout a organizovat danou činnost. Při tomto nejen objevuji, ale také pracuji s jejich dovednostmi nebo schopnostmi. Tyto potom také dále rozvíjím nebo je směřuji určitým směrem. Konkrétně třeba manuální zručnost a celomotorická koordinace při hře s létajícím talířem nebo při žonglování. Zejména u romských dětí je posun v jejich plánování nebo zabývání se něčím v budoucnu prospěšné. Pravdou je, že se snažím dětem poradit a navést je na správnou cestu. Mnohdy děti, ale také přijdou za mnou a o informaci si požádají.

U romských dětí, které pocházejí ze sociálně slabších rodin, je velice důležité věnovat se jejich komunikačním dovednostem a plánování. K tomuto mi pomáhá vlastně metoda streetworkera, kdy mi opravdu věří a berou mě. Vzhledem k tomu, že se dnes dozvídám o rozpracovaných metodách a technikách pro práci s dětmi ve volném čase, věřím, že v budoucnu je využiji více. Ve svém působení jsem dosud užívala metody PVČ aniž bych si to přímo uvědomovala. Věřím, že v budoucnu se s těmito metodami seznámím podrobněji a budu moci jejich technik a potenciálu využít cíleně a plánovaně. Věřím, že bude toto poznání nových technik práce s dětmi přínosem.

VLADISLAV, DOBROVOLNÍK, BOUDA

S metodami PVC jako je komunikativní animace atd. (předmět rozhovoru a zkoumání) jsem se přímo dosud neseťkal. Musím ovšem podotknout, že při zjištění dostatečného množství informací o těchto metodách, uvědomuji si, že tyto metody v jejich určité podobě vlastně aplikuji a ani jsem o tom nevěděl. Dokonce si myslím, že to je naprosto přirozené a jsou to vrozené a přirozené vlastnosti, kterými je člověk obdařen. Nikdy by mě nenapadlo, že jsou to nějaké metody, kterým se někdo věnuje a snaží se o jejich zdokonalování. V každém případě jsem rád, že se o tom dozvídám a věřím, že mi bližší poznání těchto metod pomůže v budoucnosti při aktivitách s dětmi. Mě konkrétně tyto metody dozajista pomůžou při komunikaci a navazování vztahů s dětmi, Zejména první kontakt je jeden z nejdůležitějších, což jsem zjistil při práci s dětmi v terénu. Užití vidím zejména ve změně mého přístupu v určitých situacích. Mnohdy přehnaně reaguji a dělám různé závěry, které jsou zbytečné. Kupříkladu nerespektování pravidla brát každého jaký je a hledat v něm to dobré mi v několika případech tzv. zavřelo cestu k jednotlivci, kterého jsem tím odradil, a již se nepotkáváme. Toto považuji za jednu z věcí, kterým se díky této metodě budu snažit přiučit. Tato metoda bude mít bezesporu pozitivní dopad a pomůže mi při práci s dětmi, kdy nebudu tolik tápat a dělat chyby jako dosud. S touto metodou jsem se již setkal v různých zaměstnáních nebo činnostech. Je důležité působit na děti, aby se stavěli ke svým činnostem zodpovědně, což bezesporu platí ve volném čase minimálně stejně, jako ve škole nebo kdekoli jinde. Plánování a spoluúčast se snažím aplikovat a někdy doslova děti nutím k aktivní spoluúčasti na organizaci aktivit. Věřím, že kompetence umět se zapojit a spolupodílet se na organizaci projektu, činnosti nebo čehokoliv jiného, je jedna z nejdůležitějších kompetencí, které bychom měli v dětech probouzet. Vidím v tom i princip demokratického myšlení a jednání. Dát dětem na starost něco, co (z jejich pohledu) bylo vždy určeno pouze dospělým nebo vedoucím kroužků a činností, je pro ně velkou výzvou a mnohdy na nich pozoruji až komické napodobování chování dospělého v jeho roli. Například zvolit při fotbale někoho rozhodčím je pro dítě zkušenost k nezaplacení.

S tím, jak pracovat s informacemi a tedy i poradami jsem se setkal vlastně až v zaměstnání. Konkrétně jako s metodou možného vychovávání dětí, jsem asi s informativní poradou neseťkal. Ale opět zde mohu říct, že vlastně tuto metodu i bez

její znalosti užívám při práci s dětmi, protože je to přirozená činnost, které se člověk při organizování volného času s dětmi nevyhne. Jako metodu, při níž se dá dítě ovlivnit je vlastně takové rádcovství nezbytné a nevyhnutelné. Mohu tedy vlastně říct, že tuto metodu užívám a zase v podstatě nevědomě a ne přímo cíleně. Užívám třeba metodu v kruhu, kdy si všichni říkáme, co je zapotřebí, v čem je potřeba něco udělat a změnit. Dávám takhle možnost i k dotazům a řešení problémů, které se občas vyskytnou. Myslím tím problémy, které si již vyžadují řešení. Posledně jsme řešili náznaky šikany, která se nakonec nepotvrdila a nevznikla. Jistě vidím tento přístup jako pozitivní při práci s dětmi. S metodou streetworkera jsem se setkal již asi možná na základní škole. Myslím, že u nás tuto metodu zná každý asi jako práci s drogově závislými, ale vím, že je tato činnost použitelná v podstatě kdekoliv. Odborně jsem se s touto metodou neseznamoval, ale pochopil jsem její základní princip, kterým je přiblížit se co nejvíce mladým lidem, dětem nebo prostě těm, ke kterým jdu takto působit. Já tuto metodu používám opět jen okrajově, ale používám ji. Snažím se nevyčínat a zapadnout mezi děti. K tomuto uzpůsobuji i své oblečení a trochu i chování. Tato metoda mi pomáhá v navazování vztahů s mládeží a dětmi. Víím, že když se nechovám úplně jako dospělý, který je jen usměřňuje, tak se mi s nimi daří víc komunikovat a berou mě víc jako kamaráda. Myslím, že mi i víc řeknou a neusměřňují se ve svých projevech. To jsem ocenil hlavně, když jsme řešili náznaky šikany. Myslím, že tato metoda mi trochu pomáhá předcházet problémům ve skupině dětí, protože jsem víc v centru dění.

MAREK, DOBROVOLNÍK, BOUDA

Ve své praxi se setkávám s romskými dětmi ze sociálně slabších rodin a musím uznat, že práce s těmito dětmi je opravdu jiná než práce s ostatními dětmi. Paradoxem ovšem je, že mnohdy zažívám při různých aktivitách situace, které bych asi jinde nezažil. Věnuji se zejména uměleckým činnostem a výtvarné tvorbě a hudbě. Probudit u romských dětí zájem o hudbu je naprosto snadné. Jejich hudební nadání je proslavené a je to jedna z mála věcí, které u těchto dětí není třeba podporovat nějakou extra motivací. Při výtvarné tvorbě (ať už je to malování nebo třeba keramika) je to již ale horší. Zde je třeba opravdu již jistou dovednost a znalost mít. Jsem překvapen, že se dozvídám o metodách, které se tomuto tématu přímo věnují, a ještě více jsem překvapen, jak přirozené tyto metody a techniky práce s dětmi jsou. Dokonce si stojím za tím, že vlastně uvedené čtyři metody užívám i při své praxi. Ke komunikativní animaci jsem zřejmě dospěl přirozenou cestou a její střípky vidím již nyní při svém přístupu. Vzbuzovat v dětech zájem je základem pro práci s nimi v jejich volném čase. V tomto směru je velice důležitá právě komunikace. Romské děti mají v komunikaci jiný způsob než ostatní děti a mají bohužel i menší slovní zásobu. Když s nimi tedy mluvím o hudbě a snažím se je motivovat ke společné činnosti, musím upravit svůj styl vyjadřování. Ale ohledně hudby, je až s podivem, jak jsou motivovaní se seznamovat i s novými hudebními výrazy. Při hudební zkoušce je nejlépe vidět, jak mezi dětmi vznikají nové postupy a nové „hudební“ vztahy. Při hudbě je nemusím ani motivovat, ale spíš brzdit a usměrňovat. S tím je také spojené plánování a spolupodílení se dětí na organizaci. Vždy, když se zkouší nějaká nová písnička, tak už její výběr nechávám s oblibou na dětech. Pro vystoupení před publikem na hudebním festivalu je opravdu zodpovědné jednání u těchto dětí fascinující. Jsou schopní i zanedbávat školu na úkor jejich vystoupení a zkouškám. Je zde patrná neuvěřitelná změna v chování a ztrácí se zde ona neplánovitost, která je jim vlastní. Co se informací týče, tak s těmi je to vlastně podobné. Ve škole jsou pro tyto děti nové informace doslova tabu, kdežto zde je to nezatěžuje. Snažím se najít v nich tento pohled na věc i v jiných směrech a rozšířit jejich přístup do ostatních činností. Snažím se tento způsob myšlení u nich probudit a zanechat v nich pro běžný život nebo lépe řečeno v jiných činnostech než jsou ty

volnočasové. V tomto pohledu mi bude nápomocná jistě některá z metod PVČ, které budu chtít začít cíleně užívat a rozvíjet při svých aktivitách s dětmi.

Velice obdobné je to i s informacemi, které se musí děti nějakým způsobem dozvědět nebo naučit. Mám vyzkoušené, že když nechám kus zodpovědnosti na nich a nechám je, aby si informace vyhledaly nebo sami mezi sebou sdílely, je na nich doslova vidět, že jim to prospívá a rády se pasují do rolí dospělých. Při zkoušce nějaké skladby se kolektivně také neustále radíme a sdílíme své pocity, názory a tedy i informace. Při tomto se rozvíjí i jejich slovní zásoba, která je mnohdy opravdu žalostná. Ohledně metody streetworkera mohu říct, že některé praktiky a techniky je možné najít i v mé praxi. Rozhodně se třeba neoblékám jako nějaký dospělý vychovatel, ale chodím do těchto kroužků naprosto normálně a všedně oblečen, což děti často kvitují. Znají učitele jen ve slušném oblečení a košili, ovšem když k dětem přijdete s kytarou a mikíně s kapucí a manšestrácích, doslova jim spadnou brady a berou vás úplně jinak. A tak vlastně i to, že k dětem nepřistupuji jako dirigent, ale jako ten zkušený kytarista, který se rád něčemu třeba i přiučí, je jistým způsobem přístup, který také kladně napomáhá při vedení těchto kroužků.

JITKA, PEDAGOG ZŠ ČESKÝ KRUMLOV

K metodám PVČ, které jsou předmětem tohoto rozhovoru, mohu uvést, že je znám ze svého studia na VŠ v Ústí nad Labem. Tyto metody znám, ale asi ne úplně v té podobě a formě, jaká je mi zde prezentována. Pod metodou komunikativní animace vím, co si představit. Sama tuto metodu vlastně používám při své praxi i při výchově dětí v kroužcích. S ostatními metodami je to obdobné. Jedním takovým kroužkem byl kupříkladu kroužek první pomoc, kde děti trénovali techniky první pomoci a zúčastnili se soutěže mladých záchranářů.

Zájem u dětí tedy probouzím již přístupem. Uvědomuji si, že je děti zapotřebí poznat. Je důležité poznat jejich zájmy. Motivovat děti třeba k malování je možné různě. Hnací motorem je mnohdy jistá forma odměny. Tím myslím kupříkladu nástěnku na chodbě, kde jsme jejich „díla“ vystavili a potom se děti pochlubily svým rodičům. S dětmi komunikuji tak, aby jim se mnou bylo dobře. Nejsem jako jejich dohled, ale spíš ten, kdo je vyslechne a motivuje. Zkrátka se o ně zajímám a to zejména romské děti oceňují. Přínosem metody animace je to, že díky ní se snadněji vytváří uvolněná a přátelská atmosféra. Děti cítí jistou autoritu, ale zároveň zájem dospělého člověka, který se k nim chová hezky a se zájmem, což jako učitelka na ZŠ vím, že romské děti ocení a potřebují. Ze školy také znám problematiku slovní zásoby, která je u romských dětí mnohdy nedostatečná. Záměrně je proto nechávám komunikovat mezi sebou, nařizuji jim, aby se mezi sebou dorozuměly na postupu při plánování nebo domluvě k nějaké činnosti. Takto se dají zjistit jejich schopnosti a dále s nimi pracovat. Tím už se dostáváme k jistému plánování a spolupodílení se na aktivitách a rozhodování. Každý je na jiné úrovni ve vyřizování a zařizování určitých věcí a toho využívám, což je vlastně užití metody komunikativní animace a participativního plánování a vlastně i informativní porady. Když se dětem správně naservíruje činnost nebo úkol, jsou nadšené, že můžou nějak pomoci. Jako učitelka vidím velké rozdíly ve slovní zásobě u romských dětí. Toto je v mnohých směrech velkým problémem. Spousta kluků nechodí na tréninky fotbalu s ostatními kluky mnohdy jen proto, že cítí velký rozdíl mezi jejich rodinnými poměry nebo se dokonce stydí. A problém mnohdy je v komunikaci a tím se cítí být jiní. Samozřejmě je těžké chtít po trenérovi takového fotbalového klubu, aby změnil svůj přístup s ohledem na tyto kluky, kteří nejsou nijak zvlášť zodpovědní.

Chápu a uvědomuji si, že tohle samozřejmě není možné. Pomocí rozvíjení komunikace se rozvíjí i schopnost plánovat a dostávat se k informacím a s informacemi také pracovat. S plánováním jsem pracovala třeba v kroužku první pomoci, kde jsem děti nechala, ať si sami naplánují jednotlivé tréninky disciplín první pomoci. Zajišťovali sami i šátky a obvazy. Vše dopadlo nad očekávání. Snad jen s metodou streetwork přímo nepracuji. Vím, že má své uplatnění, ovšem domnívám se, že hlavně tam, kde je nějaký problém.

Celkově tedy mohu uvést, že vybrané metody PVČ užívám, ale není to vlastně nějak cílené, protože tyto metody neznám až tak odborně a neplánuji jejich užití dopředu. Osobně cítím, že teď, když jsem se seznámila s odborným pohledem na tyto metody, mohu se dále pít po informacích a tyto metody rozvíjet ve své praxi. Myslím, že již nyní mi hodně pomáhají a v budoucnu jejich pomoc ještě ocením.

ABSTRAKT

CHALOUPKA, P. *Problematika volného času dětí a mládeže v sociálně vyloučených romských lokalitách*. České Budějovice 2013. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra praktické teologie. Vedoucí práce D. Urban.

Klíčová slova: volný čas, pedagogika volného času, metody pedagogiky volného času, sociální vyloučení, romské děti

Práce se zabývá využíváním čtyř vybraných metod pedagogiky volného času při činnostech s romskými dětmi ve volnočasových organizacích v Českém Krumlově. Metody komunikativní animace, participativní plánování, informativní porada a streetwork jsou popsány v první, teoretické, části společně s vybranými volnočasovými organizacemi a otázkou volného času v sociálně vyloučených romských lokalitách. V praktické části je zpracován výsledek realizovaného kvalitativního výzkumu, kdy byly se sedmi zástupci organizací provedeny rozhovory, jimiž byl zjišťován význam metod pedagogiky volného času v praxi.

ABSTRACT

The problematics of children's free time activities in socially excluded gypsy localities.

Key words: leisure time, leisure-time pedagogy, methods of leisure-time pedagogy, socially excluded gypsy children

This bachelor thesis deals with the application of four chosen methods of leisure – time pedagogy in activities arranged for gypsy children in leisure-time organisations in Český Krumlov. The methods of communicative animation, participatory planning, informative meeting and streetwork are described in the first theoretical part. This part also includes the depiction of chosen leisure-time organisations and deals with the question of leisure-time activities in socially excluded gypsy localities. The practical part includes the results of the qualitative research based on the interviews with seven representatives of leisure-time organisations in which the significance of the methods of leisure-time pedagogy was detected.